

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัย ในโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 12 มีขอบข่ายครอบคลุมการบริหารงานวิชาการ 7 ด้าน คือ งานหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ งานการเรียนการสอน งานวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน งานวัดผลและประเมินผล งานห้องสมุด งานนิเทศภายใน และงานประชุมอบรมทางวิชาการ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 55 คน ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด จำนวน 8 คน หัวหน้าสายปฐมวัย จำนวน 8 คน และครูผู้สอน จำนวน 39 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง แบบสังเกตสภาพแวดล้อมของโรงเรียน และแบบวิเคราะห์เอกสาร การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการหาค่าความถี่และค่าร้อยละ นำเสนอข้อมูลในรูปตารางประกอบความเรียงและการบรรยายเป็นความเรียง โดยมีสรุปผลการวิจัย การอภิปรายผลและข้อเสนอแนะดังนี้

สรุปผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัยจะแบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิจัยจากการสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ผลการวิจัยจากการสังเกตสภาพแวดล้อมของโรงเรียน

ตอนที่ 3 ผลการวิจัยจากการวิเคราะห์เอกสาร

ตอนที่ 1 ผลการวิจัยจากการสัมภาษณ์

ในตอนนีผู้วิจัยจะนำเสนอสรุปผลการวิจัยจากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร หัวหน้าสายปฐมวัย และครูผู้สอนระดับปฐมวัย ในภาพรวมของข้อมูลที่มีความถี่สูงสุดในด้านสภาพของ ผู้ให้สัมภาษณ์ สภาพและปัญหาการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัย ดังนี้

1.1 สภาพภาพของผู้ให้สัมภาษณ์

ผู้บริหารส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุ 51 - 60 ปี วุฒิทางการศึกษาปริญญาตรี ไม่ใช่วิชาเอกปฐมวัย อายุราชการตั้งแต่ 31 ปีขึ้นไป ตำแหน่งปัจจุบัน คือ ผู้อำนวยการโรงเรียน ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งปัจจุบันในโรงเรียนนี้ 4 - 6 ปี ประสบการณ์ก่อนดำรงตำแหน่งปัจจุบัน คือ

เป็นผู้ช่วยการโรงเรียนประถมศึกษา ทุกคนมีประสบการณ์ในการเข้าประชุมอบรมและเป็นวิทยากรให้การอบรมเกี่ยวกับการศึกษาระดับปฐมวัย (ย้อนหลัง 3 ปี) จำนวน 1 - 3 ครั้ง

หัวหน้าสายปฐมวัยเป็นเพศหญิงทั้งหมด มีอายุ 41 - 50 ปี วุฒิทางการศึกษาปริญญาตรีไม่ใช่วิชาเอกปฐมวัย อายุราชการระหว่าง 26 - 30 ปี ตำแหน่งปัจจุบัน คือ หัวหน้าสายปฐมวัย ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งปัจจุบันโรงเรียนนี้ 10 ปีขึ้นไป ประสบการณ์ก่อนดำรงตำแหน่งปัจจุบัน ส่วนใหญ่เป็นครูผู้สอนชั้นอนุบาลในโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการเข้าประชุมอบรมและเป็นวิทยากรให้การอบรมเกี่ยวกับการศึกษาระดับปฐมวัย (ย้อนหลัง 3 ปี) จำนวน มากกว่า 9 ครั้งขึ้นไป และ 1 - 3 ครั้ง ตามลำดับ

ครูผู้สอนระดับปฐมวัยทุกคนเป็นเพศหญิง มีอายุ 41 - 50 ปี วุฒิทางการศึกษาปริญญาตรีไม่ใช่วิชาเอกปฐมวัย จำนวนนักเรียนที่รับผิดชอบในชั้นเรียน 41 - 50 คน ประสบการณ์ในการเป็นครูผู้สอนระดับปฐมวัย 21 - 30 ปี ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการเข้าประชุมอบรมและเป็นวิทยากรเกี่ยวกับการศึกษาระดับปฐมวัย (ย้อนหลัง 3 ปี) จำนวน 1 - 3 ครั้ง และ 4 - 6 ครั้ง ตามลำดับ

1.2 สภาพการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัย ในโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 12

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละด้านของผู้บริหาร หัวหน้าสายปฐมวัย และครูผู้สอนที่ให้สัมภาษณ์ระบุไว้มากที่สุด สรุปได้ดังนี้

1. หลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้

ส่วนใหญ่มีการนำแนวและแผนการจัดประสบการณ์มาปรับปรุงหรือพัฒนาก่อนนำไปใช้ ปรับเนื้อหาและกิจกรรมให้เข้ากับโรงเรียนและชุมชน มีการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ด้วยการจัดประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างครูผู้สอน การให้ศึกษาเอกสารหลักสูตรด้วยตนเอง และการประชุมชี้แจงและแนะนำให้ความรู้ มีการจัดทำเอกสารแนวและแผนการจัดประสบการณ์ คู่มือครูให้เพียงพอ เพื่อให้ครูสามารถนำแนวและแผนการจัดประสบการณ์ไปใช้กับบรรลุดุติประสงค์ ครูผู้สอนมีการปรับแผนการจัดประสบการณ์ของ สปช. บางส่วนก่อนนำไปใช้เพื่อเหมาะสมกับสภาพของโรงเรียน

2. งานการเรียนการสอน

การจัดกิจกรรมและประสบการณ์ โรงเรียนจัดให้มีเอกสารประกอบการจัดกิจกรรม และประสบการณ์อย่างเพียงพอ สนับสนุนให้ครูใช้สื่อการสอนทุกครั้ง จัดบรรยากาศในห้องเรียนให้เอื้อต่อการพัฒนาการเรียนรู้ และจัดให้ครูได้เข้าประชุมอบรมทางวิชาการ ผลของการจัดกิจกรรม ตามตารางกิจกรรมประจำวัน คือ มีการเปลี่ยน สลับ ยืดหยุ่น ช่วงเวลาในการจัดกิจกรรมบางกิจกรรม ตามความเหมาะสม ส่วนใหญ่จัดได้ไม่ครบตามตารางกิจกรรมประจำวัน กิจกรรมที่จัดได้ไม่ครบ คือ กิจกรรมกลางแจ้ง โรงเรียนให้ความช่วยเหลือคือจัดครูที่มีทักษะเข้าสอนแทนโดยจัดเป็นตารางหมุนเวียน เทคนิคและกิจกรรมที่ใช้มากที่สุด คือ การเล่านิทานหรือเรื่องราวต่างๆ และการใช้เพลง ประกอบการสอน โรงเรียนมีจุดเน้นในการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็ก ยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง กิจกรรมเสริมประสบการณ์ที่จัดให้เด็ก คือ การฝึกสมาธิ ลักษณะนิสัยที่ครูผู้สอน ต้องการปลูกฝังให้เด็กมากที่สุด คือ การให้เด็กสามารถช่วยเหลือตนเอง การเล่นและทำงานร่วมกับผู้อื่น และการเอื้อเฟื้อแบ่งปัน โรงเรียนมีการประชาสัมพันธ์แนวและแผนการจัดประสบการณ์ให้ผู้ปกครองและชุมชนทราบโดยการประชุมชี้แจงทำความเข้าใจเรื่องการเรียนรู้ของเด็ก และทำจดหมายข่าว หนังสือ หรือวารสาร เผยแพร่

การจัดสภาพแวดล้อมในห้องเรียนให้เอื้อต่อการจัดกิจกรรม มีการปรับเปลี่ยนตามหน่วย การสอนเพื่อสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ ครูผู้สอนจัดให้มีที่เก็บผลงานเด็กเป็นรายบุคคล ส่วนใหญ่ มีการจัดมุมกิจกรรมภายในห้องเรียน มุมเล่นหรือมุมกิจกรรมจัดอย่างน้อย 4 มุม โดยจัดเป็น มุมถาวรมุมกิจกรรมที่จัดให้มากที่สุด คือ มุมหนังสือ ส่วนการจัดสภาพแวดล้อมนอกห้องเรียน ส่วนใหญ่โรงเรียนจัดให้มีต้นไม้ใหญ่ร่มรื่น มีสวนหย่อมสวยงาม สำหรับเป็นที่พักผ่อนและทำกิจกรรม

การจัดครูเข้าสอน จัดตามวิชาเอกหรือโทปฐมวัย และครูที่มีคุณลักษณะเหมาะสมและเอื้อต่อการพัฒนาเด็ก มีการจัดครูพิเศษหรือครูที่มีชั่วโมงว่างเข้าสอนแทนและพี่เลี้ยงเด็กช่วยในกรณี ที่ครูผู้สอนไม่มาปฏิบัติงาน

พี่เลี้ยงเด็ก ส่วนใหญ่ได้โรงเรียนจัดหาเองโดยได้รับการบริจาคจากผู้ปกครองนักเรียน เด็กปฐมวัย คุณสมบัติของพี่เลี้ยงที่โรงเรียนกำหนด คือ ความรู้ขั้นต่ำ ม.3 หรือเทียบเท่า มีการอบรม ความรู้เรื่องการดูแลเด็กเพื่อเป็นการเตรียมตัวก่อนการปฏิบัติงาน การกำกับติดตามผลการปฏิบัติงาน ใช้การพูดคุย สอบถาม ให้ขวัญกำลังใจและสวัสดิการและรายงานผลการปฏิบัติงานโดยครูประจำชั้น

การติดตามและประเมินผลการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ โดยการเยี่ยมชั้นเรียนและตรวจบันทึกการสอน

3. งานวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน

การจัดหาวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนโรงเรียนมีการสำรวจความต้องการและโรงเรียนจัดซื้อเองโดยใช้เงินวัสดุรายหัว

การผลิต ส่งเสริมให้ครูศึกษาคูงาน หรืออบรม และดูการสาธิตการใช้และการผลิตสื่อ จากแหล่งต่าง ๆ เพื่อให้สามารถผลิตสื่อได้เอง

ด้านการบริการ ให้มีที่จัดเก็บไว้ในห้องเรียนและจัดให้เหมาะสมกับลักษณะการใช้งาน การกระตุ้นให้เห็นความสำคัญของการใช้สื่อ คือ จัดประชุมชี้แจงให้เห็นความสำคัญของการใช้สื่อ จัดท้าวस्तและสื่อให้เพียงพอ และเผยแพร่ความรู้และวิทยาการใหม่ๆเกี่ยวกับสื่อแก่ครูเสมอ ประเภทของสื่อที่ใช้ในการจัดกิจกรรมและประสบการณ์มากที่สุด คือ บล็อก เกมการศึกษา และหนังสือ วิธีการเลือกสื่อของครู คือ เลือกให้เหมาะกับวัยและวุฒิภาวะของเด็ก

วิธีการประเมินผลการใช้สื่อโดยการสังเกตการใช้สื่อในการจัดกิจกรรมและสังเกตสภาพของสื่อและการเพิ่มจำนวนสื่อในชั้นเรียน

4. งานวัดผลและประเมินผล

การดำเนินการให้ครูสามารถใช้วิธีการวัดและประเมินพัฒนาการเด็กให้ถูกต้องและเหมาะสมโดยการจัดหาเอกสารคู่มือ อุปกรณ์และเครื่องมือที่จำเป็นในการวัดและประเมินพัฒนาการเด็ก วิธีที่ใช้วัดและประเมินพัฒนาการเด็ก คือ การสังเกต ครูผู้สอนนำผลการวัดและประเมินพัฒนาการเด็กมาปรับปรุงการจัดกิจกรรมและประสบการณ์มากที่สุด โรงเรียนมีการนิเทศ ติดตามด้วยการสังเกตพฤติกรรมการสอนของครูและดูจากสรุปผลการประเมินพัฒนาการเด็กทุกภาคเรียน โรงเรียนมีการสื่อสารกับผู้ปกครองในการรายงานผลพัฒนาการเด็ก การเผยแพร่ความรู้และสร้างความเข้าใจกับผู้ปกครองด้วยการพบปะ พูดคุยกับผู้ปกครองในตอนที่มา-รับส่งเด็ก

5. งานห้องสมุด

โรงเรียนมีการจัดให้มีห้องสมุดเป็นเอกเทศ และจัดให้มีมุมหนังสือในห้องเรียน เพื่อเป็นแหล่งค้นคว้าหาความรู้สำหรับครูและนักเรียน ส่วนใหญ่หนังสือที่มีในมุมหนังสือ คือ หนังสือประกอบคำบรรยาย ครูผู้สอนนำนักเรียนไปใช้ห้องสมุดเป็นครั้งคราว เพื่อเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กมีส่วนร่วมในการใช้ห้องสมุด โรงเรียนมีการจัดบรรยายภาคเพื่อจูงใจให้ครูและนักเรียนสนใจเข้าไปใช้บริการ กิจกรรมของห้องสมุดที่จัดมากที่สุด คือ การเล่านิทานประกอบหุ่น

ห้องสมุดของเล่น ส่วนใหญ่จะจัดเป็นห้องเอกเทศ สื่อที่จัดให้มีในห้องสมุดของเล่น คือ ของเล่น เทปเพลง วิทยุทัศน์ อุปกรณ์ศิลปะ และหนังสือภาพประกอบคำบรรยาย

6. งานนิเทศภายใน

โรงเรียนมีการวางแผนการนิเทศภายใน โดยการจัดประชุมเพื่อกำหนดเรื่อง จุดมุ่งหมาย วิธีการ เครื่องมือ และเวลาที่จะนิเทศ ส่วนใหญ่โรงเรียนมีการแต่งตั้งคณะกรรมการนิเทศภายใน ซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการ และหัวหน้าสายชั้น กิจกรรมที่จัดมากที่สุด คือ การประชุมก่อนเปิดภาคเรียน การเยี่ยมชั้นเรียน ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีความต้องการที่จะได้รับการนิเทศ เรื่อง เทคนิควิธีสอน

7. งานประชุมอบรมทางวิชาการ

การดำเนินการให้ครูเข้าประชุมอบรมทางวิชาการโดยการส่งเข้าประชุมอบรมกับหน่วยงานต้นสังกัด โรงเรียนมีการจัดประชุมอบรมทางวิชาการ ส่วนใหญ่คือเรื่อง การใช้และผลิตสื่อ การวัดและประเมินพัฒนาการเด็ก ครูผู้สอนมีการศึกษาหาความรู้จากเพื่อนครูด้วยกันทั้งในและนอกโรงเรียนและนำความรู้ที่ได้จากศึกษาด้วยตนเองและการประชุมอบรมทางวิชาการมาปรับปรุงการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ โรงเรียนใช้วิธีการสนทนา พูดคุย และสอบถามครูเพื่อเป็นการติดตามประเมินผลครูที่เข้ารับการประชุมอบรมทางวิชาการ

1.3 ปัญหาการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยในโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 12

ผลการวิจัยสรุปจากข้อมูลให้ผู้สัมภาษณ์ทั้งผู้บริหาร หัวหน้าสายปฐมวัย และครูผู้สอนระบุไว้มากที่สุดในแต่ละด้าน ดังนี้

1. ปัญหาทางหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ได้แก่ ผู้ปกครองไม่เข้าใจหลักเตรียมความพร้อมให้เด็ก ต้องการให้เด็กอ่านออกเขียนได้
2. ปัญหาทางการเรียนการสอน ได้แก่ จำนวนเด็กในชั้นเรียนมีมากเกินไป
3. ปัญหาทางวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน ได้แก่ สื่อที่มีอยู่ไม่เพียงพอกับจำนวนเด็ก
4. ปัญหาทางวัดผลและประเมินผล ได้แก่ เกณฑ์ วิธีการวัดและประเมินพัฒนาการและการบันทึกมีขั้นตอนยุ่งยากซับซ้อน
5. ปัญหาทางห้องสมุด ได้แก่ ไม่มีการจัดห้องสมุดของเล่นสำหรับปฐมวัยโดยเฉพาะ
6. ปัญหาทางนิเทศภายใน ได้แก่ การนิเทศภายในไม่เป็นระบบ
7. ปัญหาทางประชุมอบรมทางวิชาการ ได้แก่ ไม่ได้เข้ารับการประชุมอบรมอย่างต่อเนื่อง

ตอนที่ 2 ผลการวิจัยจากการสังเกตสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน

2.1 ผลการวิจัยจากการสังเกตสภาพทั่วไปของโรงเรียน

จากการสังเกตการจัดสภาพแวดล้อมทั่วไปของโรงเรียน ส่วนใหญ่มีปัญหาเรื่อง อาคารเรียนและห้องเรียนมีไม่เพียงพอ บางโรงเรียนมีสภาพไม่เหมาะสม เก่าชำรุดทรุดโทรม ปลูกขึ้น น้ำท่วมขัง ห้องพิเศษที่ทุกโรงเรียนจัดให้มี คือ ห้องสมุด ห้องปฏิบัติการภาษา ห้องกิจกรรมสหกรณ์ และศูนย์สื่อหรือศูนย์วิชาการโรงเรียน บางโรงเรียนไม่มีเครื่องเล่นและสนามเด็กเล่น ห้องน้ำห้องส้วม บางแห่งแยกเป็นของปฐมวัยโดยเฉพาะหรือจัดให้มีในห้องเรียน

2.2 ผลการสังเกตสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียน

ผลจากการสังเกตการจัดสภาพแวดล้อมในห้องเรียน ห้องเรียนส่วนใหญ่มีไม่เพียงพอและมีสภาพไม่เหมาะสมกับจำนวนนักเรียนที่มีมากเกินไปและทุกโรงเรียนจัดเป็นห้องเรียนและห้องนอนด้วย บางแห่งใช้รับประทานอาหารหน้าห้องเรียน มุมกิจกรรมที่จัดมากที่สุด คือ มุมหนังสือ สื่อการเรียนการสอนมีเพียงพอทั้งสื่อที่ซื้อและผลิตเอง และบางโรงเรียนจัดให้มีวีดิทัศน์ประจำห้องเรียนด้วย

ตอนที่ 3 ผลการวิจัยจากการวิเคราะห์เอกสาร

จากการศึกษาและวิเคราะห์เอกสาร พบว่า ทุกโรงเรียนมีการจัดทำแผนปฏิบัติการ คำสั่งโรงเรียน บันทึกการประชุมทางวิชาการ ส่วนใหญ่มีการจัดทำปฏิทินปฏิบัติงาน บันทึกการนิเทศ แต่ไม่มีการกำหนดวัตถุประสงค์ แผนงานหรือโครงการของปฐมวัยโดยเฉพาะไว้ในแผนปฏิบัติการ ปัญหาที่พบ คือ ในบางแผนงาน โครงการหรือบางกิจกรรมไม่สามารถปฏิบัติได้ตามแผนงานหรือเวลาที่วางไว้ โรงเรียนแก้ปัญหาโดยปรับกิจกรรมหรือเวลาให้เหมาะสมโดยมีการประชุมและแจ้งให้ครูทราบล่วงหน้า

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยข้างต้นมีประเด็นที่ควรนำมาอภิปราย ดังนี้

1. งานหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน

1.1 หลักสูตรหรือแนวการจัดประสบการณ์ จากผลการวิจัย พบว่า ส่วนใหญ่มีการนำแนวและแผนการจัดประสบการณ์มาปรับปรุงหรือพัฒนา ร้อยละ 75 โดยมีการปรับเนื้อหาและกิจกรรมให้เข้ากับสภาพของโรงเรียนและชุมชน ซึ่งในเรื่องของแนวการจัดประสบการณ์ระดับปฐมวัยศึกษานั้น พัฒนา ชัยพงศ์ (2540:11) ได้กล่าวไว้ว่า เนื่องจากการศึกษาในระดับนี้มิได้เป็น

ศึกษามากับคัมภีร์ ฉะนั้น หลักสูตรที่มีจึงเป็นแต่เพียงแนวทางของการจัดประสบการณ์ที่ได้กำหนดจุดมุ่งหมายเป้าหมายของการพัฒนาเด็กในระดับก่อนประถมศึกษาว่าควรเป็นอย่างไร และเปิดโอกาสให้ผู้ทำหน้าที่หลักสูตรไปใช้ให้สามารถปรับปรุง วัตถุประสงค์ให้เหมาะสมกับสถานภาพของเด็ก สภาพแวดล้อม งบประมาณ ชุมชน วัฒนธรรม ฯลฯ ในท้องถิ่นของตน ทั้งนี้ โดยยึดเด็กเป็นหลักในการปรับปรุงหลักสูตรหรือแนวการจัดการประสบการณ์ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น และพนม พงษ์ไพบูลย์ (2536: 55) ได้กล่าวไว้ว่า หลักสูตรที่ดี ต้องจัดเป็นของเฉพาะแต่ละคนและจัดโดยผู้เรียนเองจึงจะสอดคล้องกับความต้องการเฉพาะคน หลักสูตรที่ดีต้องยืดหยุ่นได้ และเรียนรู้ไปได้เรื่อยๆ ไม่รู้จบ ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่า เด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกันมาก ครูต้องสามารถพัฒนาเด็กให้มีความรู้เพิ่มเติมตามศักยภาพของแต่ละบุคคล โดยเฉพาะในปัจจุบันเด็กปฐมวัยต้องอยู่กับกระแสความเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ เด็กสามารถเรียนรู้จากสื่อต่างๆ และเทคโนโลยีที่หลากหลาย เด็กจะมีโลกทัศน์ที่กว้างไกลและพร้อมที่จะรับการเปลี่ยนแปลงได้ง่าย โรงเรียนจึงควรปรับปรุงหรือพัฒนาแนวการจัดการประสบการณ์ให้เหมาะสมกับเด็ก สภาพของโรงเรียน ชุมชนและทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลกด้วย

แต่ผลการวิจัยปัญหาที่พบคือ โรงเรียนขาดการวิเคราะห์หลักสูตร(2) ขาดแหล่งความรู้หรือผู้ให้คำแนะนำอย่างมีประสิทธิภาพ(4)ซึ่งตรงกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ที่มีผู้ระบุว่า วิธีการปรับปรุงหรือพัฒนาแนวและแผนการจัดการประสบการณ์โดยการศึกษาทฤษฎีพัฒนาการและทฤษฎีการเรียนรู้ และทดลองก่อนนำไปใช้ มีเพียงร้อยละ 50.00 เท่านั้นจึงน่าจะเป็นเครื่องชี้ได้ว่า โรงเรียนมีการปรับปรุงหรือพัฒนาแนวการจัดการประสบการณ์อย่างไม่เป็นระบบ ซึ่งส่วนใหญ่ขาดขั้นตอนการศึกษาทฤษฎีพัฒนาการ และทฤษฎีการเรียนรู้และการทดลองก่อนนำไปใช้ ซึ่งในเรื่องของการพัฒนาหลักสูตร สกอต อูทรานันท์ (2527: 266-315) ได้กล่าวไว้ว่า เพื่อให้หลักสูตรมีความสอดคล้องกับสภาพของสังคมในท้องถิ่นและสามารถสนองตอบความต้องการของผู้เรียน ควรจะได้มีการปรับหลักสูตรกลางให้มีความเหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่นที่ใช้หลักสูตรนั้นๆ อาจดำเนินการได้หลายลักษณะซึ่งบางลักษณะอาจทำการปรับหลักสูตรอย่างเป็นระบบและมีกฎเกณฑ์ ซึ่งทำโดยคณะกรรมการหรืออาจทำโดยครูผู้สอนแต่ละคนก็ได้ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับความสนใจและขีดความสามารถของผู้ใช้หลักสูตรนั้นๆ การพัฒนาหลักสูตรระดับโรงเรียนเป็นการปรับขยายหลักสูตรก่อนนำไปใช้สอนจริงๆ ช่วยเหลือหลักสูตรสนองตอบสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นได้มากที่สุดแต่ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญ คือ ครูและบุคลากรทางการศึกษาส่วนมากไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรดีพอและไม่ค่อยมีครูที่มีประสบการณ์การพัฒนาหลักสูตรเลย ซึ่งจากการสัมภาษณ์ผู้วิจัยพบว่า ในส่วนที่โรงเรียนไม่มีการพัฒนาหรือปรับปรุงหลักสูตร หรือมีการพัฒนาหรือปรับปรุงหลักสูตรอย่างไม่เป็นระบบนั้น สาเหตุมาจากโรงเรียนขาดผู้มีความรู้ความสามารถในการเป็นผู้นำดำเนินการ และยิ่งการดำเนินการอย่างเป็นระบบเป็นขั้นตอนด้วยแล้ว ครูผู้สอนก็ไม่มีเวลาเพียงพอที่จะจัดทำและไม่ทราบว่าจะวิเคราะห์หลักสูตรอย่างไร นอกจากนี้ ปัญหาที่มีผู้ระบุว่า ผู้บริหารและผู้รับผิดชอบไม่สนใจให้ความช่วยเหลือสนับสนุนในการจัดหา จัดทำ หรือจัดซื้อ เอกสารหลักสูตร (3) แม้จะมีผู้ระบุไว้ร้อยละ 42.86 แต่ก็เป็นเรื่องที่ผู้บริหารพึงตระหนักว่า นั่นคือเพียงสะท้อนจากครูผู้สอนซึ่งเป็นเสมือนกระจกเงาฉายให้เห็นการปฏิบัติงานของผู้บริหาร ดังที่ ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์

(2535: 63) กล่าวโดยสรุปว่า ผู้บริหารมีความสำคัญต่อการพัฒนาหลักสูตรไม่ยิ่งหย่อนกว่าครูและ ผู้นิเทศการสอน เพราะเป็นผู้กำกับดูแลหลักสูตรให้ดำเนินการไปอย่างต่อเนื่อง ผู้บริหารควรสำรวจ สภาพและปัญหาของสถานศึกษาและเตรียมความพร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ วัสดุฝึก สื่อการสอน การจัดทำคู่มือครูเกี่ยวกับหลักสูตร ฯลฯ ผู้วิจัยจึงให้ข้อเสนอแนะว่า ในการพัฒนาหรือ ปรับปรุงนั้นควรใช้การผสมผสานกันทั้งอย่างเป็นระบบและไม่เป็นระบบ โดยในขั้นตอนแรก สำนักงาน คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ควรมีการสำรวจ ติดตามข้อมูลเกี่ยวกับการนำแนวและ แผนการจัดประสบการณ์ไปใช้ เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาหรือปรับปรุงต่อไป และสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดควรประสานงานกับโรงเรียนจัดตั้งคณะดำเนินการจัดทำแผนการจัด ประสบการณ์ของจังหวัดอย่างเป็นระบบ โดยจัดให้มีการประชุมเชิงปฏิบัติการ จัดให้การวิเคราะห์แนว และแผนการจัดประสบการณ์ของ สปช. ศึกษาทฤษฎีพัฒนาการและทฤษฎีการเรียนรู้ เพื่อเป็นข้อมูล ในการปรับปรุงหรือพัฒนาต่อไป เมื่อได้แผนการจัดประสบการณ์ของจังหวัดแล้ว โรงเรียนจึงนำมา ปรับปรุงหรือพัฒนาจัดทำเป็นแผนการจัดประสบการณ์ของโรงเรียนโดยการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของ โรงเรียน วัฒนธรรม และชุมชน หลังจากนั้นครูผู้สอนจะนำไปทำเป็นแผนการจัดประสบการณ์ของ ห้องเรียนโดยปรับปรุงกิจกรรมและประสบการณ์ให้เหมาะกับสภาพในห้องเรียนและเด็กแต่ละคน ในขั้นตอนนี้อาจจะไม่เป็นระบบ เนื่องจากครูผู้สอนแต่ละคนเป็นผู้จัดทำเอง ต้องมีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับเด็กแต่ละคนและเข้ากับสถานการณ์อยู่เสมอ ซึ่งในการจัดทำครั้งแรก อาจพบกับอุปสรรคบ้าง แต่เมื่อทำและปรับปรุงไปเรื่อยๆครูจะได้รับความชำนาญจากประสบการณ์ ในการปฏิบัติและควรมีแนวทางในการเผยแพร่ให้กับโรงเรียนอื่นๆด้วย แต่อย่างไรก็ตาม ผู้ที่เป็น ตัวจักรที่สำคัญต่อการปรับปรุงหรือพัฒนาหลักสูตรที่แท้จริง คือ ผู้บริหารโรงเรียน ผู้บริหารจึงควรทำ ความเข้าใจหลักสูตร ศึกษาหาความรู้อยู่เสมอเพื่อพร้อมที่จะเป็นผู้นำในการปรับปรุงหรือพัฒนา หลักสูตร

1.2 การนำแนวหรือแผนการจัดประสบการณ์ไปใช้ จากผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนมี การจัดหาเอกสารแนวและแผนการจัดประสบการณ์ คู่มือครูให้เพียงพอ การให้ความรู้ความเข้าใจ ในเรื่องแนวและแผนการจัดประสบการณ์ โดยจัดประชุมชี้แจง แนะนำให้ความรู้ จัดประชุมแลกเปลี่ยน ความคิดเห็นระหว่างครูผู้สอน จัดประชุมสัมมนาวิชาการ และการให้ครูศึกษาเอกสารด้วยตนเอง โรงเรียนปรับแผนการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลศึกษาของ สปช. บางส่วน ก่อนนำไปใช้เพื่อให้ เหมาะสมกับสภาพโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พิชัย ปานแย้ม (2533: 124) ในเรื่อง ของแนวการจัดประสบการณ์ พบว่า ผู้บริหารสร้างความเข้าใจโดยใช้การประชุมชี้แจงด้วยตนเอง และวิเชียร นพพลกรัง (2532: 124) พบว่า โรงเรียนช่วยเหลือครูในการนำหลักสูตรไปใช้โดยให้ ครูศึกษาหลักสูตรด้วยตนเอง ส่งครูเข้ารับการอบรมตามหน่วยงานอื่นจัด เพื่อช่วยให้ครูเข้าใจและ นำหลักสูตรไปใช้ได้อย่างถูกต้อง ซึ่งในเรื่องนี้ สวัสดิ์ อุทรานันท์ (2527: 263-264) ได้กล่าวไว้ว่า การเตรียมบุคลากรเป็นงานสำคัญมาก ก่อนที่จะนำหลักสูตรไปใช้ควรให้ความรู้หรือชี้แจงให้ผู้มี หลักสูตรเข้าใจ จุดมุ่งหมาย หลักการ โครงสร้าง แนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและ ประเมินผลตามหลักสูตรที่จัดทำขึ้น โดยใช้วิธีการประชุมชี้แจง อบรม ประชุมสัมมนา เผยแพร่ ทางเอกสาร สื่อมวลชน ผู้บริหารต้องเตรียมโดยการส่งครูเข้ารับการฝึกอบรมชี้แจงที่จัดโดย

หน่วยงานต่างๆ และบางครั้งโรงเรียนอาจจัดให้มีการประชุมฝึกรวมภายในกลุ่มโรงเรียนหรือโรงเรียนของตน เพื่อให้ครูมีความรู้ความเข้าใจหลักสูตรแล้วสามารถดำเนินการใช้หลักสูตรได้อย่างถูกต้อง ในเรื่องนี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่า โรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัดเป็นโรงเรียนแกนนำในเรื่องของการนำแนวการจัดประสบการณ์ไปใช้ ผู้บริหาร หัวหน้าสายปฐมวัยและครูผู้สอน ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการประชุมอบรม ร้อยละ 100, 100, และ 94.87 ตามลำดับ และเป็นวิทยากรให้ความรู้ ร้อยละ 87.50, 100 และ 82.05 ตามลำดับ โรงเรียนจึงต้องมีการประชุมชี้แจงและแลกเปลี่ยนความรู้กันอยู่เสมอ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า โรงเรียนอนุบาลมีความพร้อมเรื่องบุคลากรซึ่งมีประสบการณ์ในการอบรมและเป็นวิทยากรควรจะได้มีการจัดประชุมอบรมทางวิชาการภายในโรงเรียนทุกปีโดยอาจเชิญวิทยากรจากบุคคลภายนอกมาให้ความรู้เพิ่มเติม เช่น เชิญแพทย์มาให้ความรู้เรื่องจิตวิทยาเด็ก เป็นต้น

ปัญหาที่ถูกระบุมากที่สุด คือ ผู้ปกครองไม่เข้าใจหลักการเตรียมความพร้อมให้เด็ก ต้องการให้เด็กอ่านออกเขียนได้ (6) ร้อยละ 60.00 และทุกโรงเรียนมีการประชาสัมพันธ์การใช้แนวและแผนการจัดประสบการณ์กับผู้ปกครองและชุมชน โดยจัดประชุมชี้แจงทำความเข้าใจเรื่องการเรียนรู้ของเด็กโดยทำจดหมายข่าว หนังสือ วารสารเผยแพร่ ซึ่งสอดคล้องกับ วาสนา มีลาภ (2537: 192) พบว่า ปัญหาการจัดประสบการณ์ คือ ครูจัดประสบการณ์ไม่ตรงกับความต้องการของผู้ปกครองเพราะผู้ปกครองต้องการให้สอนหนังสือ โรงเรียนแก้ปัญหาโดยประชุมผู้ปกครองและพูดคุยกับผู้ปกครองเวลามารับ-ส่งเด็ก ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ(ม.ป.ป...:15) ได้กำหนดไว้ว่า โรงเรียนควรจัดดำเนินการปฐมวัยแก่ผู้ปกครองนักเรียนให้เสร็จสิ้นก่อนเปิดภาคเรียน เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องในเรื่องเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมและการจัดประสบการณ์เพื่อพัฒนาความพร้อมรอบด้านของเด็กตลอดจนการขอความร่วมมือจากผู้ปกครองในเรื่องการปฏิบัติตามข้อตกลงและแนวปฏิบัติของโรงเรียน รวมทั้งการชี้แจงให้ผู้ปกครองได้ทราบถึงการจัดบริการต่างๆ แก่เด็กในโรงเรียน ซึ่งในเรื่องนี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ในปัจจุบันผู้ปกครอง น่าจะมีความเข้าใจในเรื่องหลักการเตรียมความพร้อมดีขึ้น เพราะเห็นได้จากจำนวนนักเรียนมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นทุกปี ผู้ปกครองทุกคนต่างก็ต้องการให้ลูกได้เรียนที่โรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัดจนเกินกำลังที่โรงเรียนจะรับไว้ได้ทุกปี ย่อมแสดงว่าผู้ปกครองส่วนใหญ่มีความมั่นใจในเรื่องหลักการเตรียมความพร้อม แต่จะมีผู้ปกครองบางส่วนที่ไม่มาเข้ารับการประชุม ชี้แจง ทำให้ไม่ได้รับความรู้และหลักเกณฑ์ต่างๆ ของโรงเรียน ผู้วิจัยจึงให้ข้อเสนอแนะ โรงเรียนควรจัดวันผู้ปกครองพบครูประจำชั้น ด้วยการกำหนดระยะเวลาที่ผู้ปกครองพร้อม นอกเหนือการจัดประชุมชี้แจงวันเดียวซึ่งวันนั้นผู้ปกครองอาจมีธุระจำเป็นจริงๆ ไม่สามารถปลีกตัวมาประชุมได้ เพราะการพบกับครูประจำชั้นโดยตรงจะทำให้ทราบปัญหาของเด็กทั้งที่บ้านและโรงเรียน ผู้ปกครองนักเรียนและครูจะได้ช่วยกันแก้ปัญหาได้รวดเร็วและถูกต้อง

ปัญหาอีกด้านที่ผู้วิจัยเห็นว่ามีความสำคัญ คือ โรงเรียนไม่มีแผนงานหรือโครงการของระดับปฐมวัยที่ชัดเจน (5=50.00) และผู้บริหารไม่มีความรู้เรื่องการศึกษาในระดับนี้ดีพอ(2) น่าจะเป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่า ผู้บริหารยังไม่ได้ให้ความสำคัญกับการศึกษาระดับนี้จากการศึกษาเอกสารประเภทแผนปฏิบัติการ ส่วนใหญ่โรงเรียนกำหนดเป็นภาพรวมตามขอบข่ายการบริหารงานโรงเรียน 6 ด้าน

และเน้นทางด้านประถมศึกษา มีโรงเรียนที่กำหนดแผนงานหรือโครงการเกี่ยวกับงานวิชาการระดับปฐมวัยเพียง 3 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 37.50 เท่านั้น จึงอาจเป็นไปได้ว่า ปัจจุบัน การคัดเลือกผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด ไม่ได้กำหนดว่าจะต้องมีวุฒิการศึกษาระดับปฐมวัยศึกษาหรือเป็นผู้บริหารจากโรงเรียนอนุบาล จึงมีผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลที่มาจากโรงเรียนประถมศึกษา ร้อยละ 75.00 และผลการวิจัย พบว่าผู้บริหารส่วนใหญ่ ร้อยละ 62.50 ที่จบการศึกษาวุฒิการศึกษาปริญญาตรีไม่ใช่วิชาเอกปฐมวัยและเป็นผู้มีวุฒิการศึกษาปฐมวัยศึกษาเพียง 1 คน คิดเป็นร้อยละ 12.50 ทำให้ปรัชญา นโยบาย และหลักการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยเปลี่ยนไปแม้จะผ่านการอบรมมาแล้วก็ตาม ผู้วิจัยให้ข้อเสนอแนะว่า ในฐานะที่โรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัดเป็นโรงเรียนตัวอย่างและเพื่อการวิจัย รวมทั้งต้องเป็นผู้นำในการพัฒนาการศึกษาระดับปฐมวัยของจังหวัด ผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลจะต้องยึดปรัชญาและแนวความคิดของการศึกษาระดับนี้ไว้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติควรคัดเลือกผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลให้มีวุฒิการศึกษาทางปฐมวัยศึกษา และมีคุณลักษณะเฉพาะที่เหมาะสมกับการบริหารงานการศึกษาระดับปฐมวัยด้วย หรือควรแยกโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัดให้จัดการศึกษาเฉพาะระดับปฐมวัยเท่านั้นและคัดเลือกครูที่มีวุฒิปฐมวัยศึกษา โดยเฉพาะเพื่อดำเนินการให้โรงเรียนอนุบาลเพื่อเด็กปฐมวัยที่มีคุณภาพและเป็นโรงเรียนตัวอย่างเพื่อการวิจัยอย่างแท้จริง

2. งานการเรียนการสอน

2.1 การจัดกิจกรรมและประสบการณ์ จากผลการวิจัย พบว่า ครูมีการปรับกิจกรรมตามตารางกิจกรรมประจำวันให้เหมาะสมกับสภาพของโรงเรียนและชุมชน โดยมีการปรับ สลับ ยืดหยุ่นช่วงเวลาในการในการจัดกิจกรรม จุดเน้นของโรงเรียน คือ จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็ก ยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับ เมธา ปรารงค์แสงวิไล (2532: 212) ที่พบว่า ส่วนใหญ่มีการจัดทำตารางกิจกรรมประจำวันโดยปรับปรุงตารางกิจกรรมประจำวันของ สปช. โดยสลับเปลี่ยนเวลาการทำกิจกรรม ปรับปรุงกิจกรรมให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น สภาพแวดล้อมในชุมชนและโรงเรียน และธงชัย รตโนภาส (2532:192) พบว่า การจัดทำตารางกิจกรรมประจำวัน ปรับปรุงจากตารางกิจกรรมประจำวันของ สปช. โดยสลับเปลี่ยนเวลาการทำกิจกรรมและเพิ่มหรือลดกิจกรรมบางกิจกรรม และนโยบายการจัดการศึกษาระดับนี้มุ่งเน้นให้นักเรียนมีความพร้อมที่จะเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ผู้วิจัยเห็นว่า ในเรื่องนโยบายและจุดเน้นของการศึกษาระดับปฐมวัยนี้ โรงเรียนอนุบาลซึ่งเป็นโรงเรียนตัวอย่างและเพื่อการวิจัย รวมทั้งเป็นผู้นำพัฒนาการศึกษาระดับนี้ควรที่จะยึดมั่นในหลักการนี้ไว้โดยเฉพาะในปัจจุบันสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา : ทศวรรษที่สองของอนุบาลชนบท (พ.ศ. 2539-2548) มุ่งเน้นการใช้กระบวนการเรียนรู้แบบเด็กเป็นศูนย์กลางให้เด็กคิดเป็น โดยในการจัดกิจกรรมประสบการณ์แบบเด็กเป็นศูนย์กลางนั้นให้ใช้เทคนิคการสอนแบบรับภาษาและเทคนิคกระบวนการคิดและเรียนรู้ให้ถึงขีดสุดของศักยภาพ ซึ่งเป็นเทคนิคการจัดกิจกรรมที่กระตุ้นสมองทุกระบบทุกส่วนให้รับรู้และคิดหลายลักษณะ หลายมิติ สร้างนิสัยในการคิดและคิดเป็น รวมทั้งเป็นกระบวนการสร้างคำนิยามที่พึงประสงค์ด้วย (นงเยาว์ แข่งเพ็ญแข, 2538: 70)

ซึ่งขณะนี้ สปช. ได้ดำเนินการจัดประชุมอบรมครูไปบ้างแล้ว ผู้วิจัยเห็นว่า หากครูได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอนโดยใช้เทคนิคนี้ ก็จะเป็นการวางพื้นฐานที่เข้มแข็งทางปัญญาให้เด็กสามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิตและปรับตัวได้ หรือเตรียมความพร้อมเพื่อการเรียนรู้และชีวิต

ปัญหาส่วนใหญ่ที่พบในด้านการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ คือ จำนวนนักเรียนในชั้นมีมากเกินไป ขนาดของห้องเรียนไม่เหมาะที่จะทำกิจกรรมหลายประเภทได้ (16) ในเรื่องนี้ผู้วิจัยเห็นว่านโยบายการรับเด็กของโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด แม้จะจำกัดจำนวนเด็กแล้วโดยใช้ทั้งวิธีจับฉลากและคัดเลือกเด็กแล้วก็ตาม โรงเรียนยังต้องประสบกับปัญหาเด็กฝากซึ่งแม้จะกำหนดจำนวนเด็กฝากไว้แล้วก็ตาม ก็ยังมีเด็กที่ย้ายติดตามผู้ปกครองและเด็กฝากพิเศษสำหรับผู้ใหญ่ฝากมาในภายหลังอีก เป็นการสร้างปัญหาและความลำบากใจให้กับผู้บริหารโรงเรียนที่ต้องเตรียมรับสถานการณ์ทั้งรับได้ จำใจรับ และจำเป็นต้องปฏิเสธ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540: 12) ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการเปิดรับนักเรียนชั้นอนุบาลไว้ คือ อนุบาลหลักสูตร 1 ปี และ 2 ปี จำนวนนักเรียนต่อห้องเรียน ควรมีจำนวน 15-30 คน กรณีน้อยกว่า 15 คน ให้อยู่ในดุลยพินิจของผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัด กรณีมากกว่า 30 คน แต่ไม่เกิน 35 คน ให้อยู่ในดุลยพินิจของผู้บริหารโรงเรียน ถ้าจำเป็นต้องรับเกิน 35 คน ให้อยู่ในดุลยพินิจของผู้อำนวยการการประถมศึกษาแห่งชาติ และสำหรับชั้นอนุบาลหลักสูตร 3 ปี กำหนดจำนวนนักเรียนต่อห้องเรียนจะต้องไม่น้อยกว่า 5 คน และไม่เกิน 15 คน จะเห็นได้ว่า สปช.เองก็ไม่สามารถกำหนดจำนวนแน่นอนได้ ยังให้การยืดหยุ่นให้อำนาจกับผู้บริหารโรงเรียน กรณีจำนวนนักเรียนไม่เกิน 35 คน และผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัด กรณีจำนวนนักเรียนเกิน 35 คน จากผลการวิจัย พบว่า ครูผู้สอนต้องรับผิดชอบนักเรียนในชั้นตั้งแต่ 41-50 คน คิดเป็นร้อยละ 35.89 และนักเรียน 31-40 คน คิดเป็นร้อยละ 35.89 ซึ่งเป็นเรื่องที่ครูผู้สอนปฏิเสธไม่ได้ จนให้สัมภาษณ์ว่า จำนวนนักเรียนเป็นปัญหาจนบางคนมองว่าไม่เป็นปัญหาแล้วเพราะเกิดความเคยชินและผู้บริหารก็ได้สนใจที่จะแก้ปัญหาและผลการสังเกตสภาพแวดล้อมในห้องเรียน พบว่า ในการจัดกิจกรรมครูไม่สามารถดูแลเด็กได้ทั่วถึง ในบางกิจกรรมเด็กยังปฏิบัติกิจกรรมไม่ครบทุกคนก็หมดเวลาแล้ว จึงเท่ากับเป็นการสกัดกั้นเด็กที่ยังต้องการแสดงออก และการสังเกตพฤติกรรมเด็กไม่ทั่วถึง ครูผู้สอนก็ไม่สามารถที่จะจัดกิจกรรมสนองตอบพัฒนาการเด็กแต่ละคนได้ ในเรื่องนี้ผู้วิจัยจึงขอให้ข้อเสนอแนะไว้ว่า สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติควรที่จะหามาตรการจำกัดจำนวนนักเรียนให้เหมาะสมเพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพ ดังเช่น อิสราเอลเป็นประเทศแรกของกลุ่มประเทศประชาธิปไตยที่กำหนดให้การศึกษาอนุบาลเป็นการศึกษามากับดับ และกำหนดให้อัศวครครูต่อเด็กต้องมีครู 1 คนต่อเด็กจำนวน 35 คน โดยมีผู้ช่วยครู 1 คน(อารี สัทททวี, 2540: 15) และใช้ศูนย์พัฒนาการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับปฐมวัย ในโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดให้มีคุณภาพทัดเทียมกัน เพื่อกระจายให้เด็กไปเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาอื่นๆในสังกัดเดียวกัน

2.2 การจัดสภาพแวดล้อมในห้องเรียน จากผลการวิจัย พบว่า ส่วนใหญ่โรงเรียนมีการจัดมุมการเล่นหรือมุมกิจกรรมต่างๆภายในห้องเรียนอย่างน้อย 4 มุม บางมุมจัดเป็นมุมถาวรและบางมุมมีการปรับเปลี่ยนตามหน่วยการสอน เพื่อสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ จากการสัมภาษณ์และการสังเกต พบว่า มุมที่จัดมากที่สุด คือ มุมหนังสือ ซึ่งสอดคล้องกับ ธงชัย รตโนภาส

(2532: บทคัดย่อ) พบว่า มุมกิจกรรมที่จัดในห้อง คือ มุมบ้าน มุมหนังสือ และมุมบล็อก นอกจากการจัดมุมกิจกรรมหรือมุมการเล่นแล้ว ครูผู้สอนต้องจัดห้องเรียนให้มีบรรยากาศของความรัก ความอบอุ่น และพิชัย ปานแยม (2533: 127) เสนอไว้ว่า การจัดชั้นเรียนและสร้างบรรยากาศในห้องเรียน ให้ครูตกแต่งห้องเรียนหรือจัดสถานที่ให้เหมาะสมกับสภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน แต่ผลการวิจัย พบว่า โรงเรียนมีปัญหา เรื่องอาคารเรียนและห้องเรียนไม่เพียงพอ (10) นักเรียนมีจำนวนมากเกินไปจนเด็กไม่มีพื้นที่อิสระ และครูไม่สามารถจัดมุมกิจกรรมได้ครบ เนื่องจากห้องเรียนคับแคบ ผลการวิจัยสอดคล้องกับ สุโขทัยธรรมมาธิราช (2537: 306) ได้สรุปปัญหาการจัดสภาพแวดล้อมในห้องเรียนของปฐมวัย คือ ปัญหาเรื่องขนาดของห้องเรียนที่เล็กหรือใหญ่เกินไปทำให้เกิดปัญหาด้านวินัย เช่น การแบ่งเนื้อที่ในการเล่น การกระทบกระทั่งในขณะที่ปฏิบัติกิจกรรมเคลื่อนไหว และจากการสังเกตและการสัมภาษณ์ครูผู้สอน พบว่า ในบางห้องเรียนครูไม่จัดตกแต่งห้องเรียนและไม่จัดมุมกิจกรรมเลย เพราะต้องใช้พื้นที่ในการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ให้เด็ก และทุกโรงเรียนให้เด็กนอนในห้องเรียน เด็กต้องนอนเบียดกัน ครูไม่สามารถเดินดูดูแลเด็กได้ทั่วถึง ซึ่งผลการวิจัยขัดแย้งกับนักวิชาการคือ สัจจ อูทรานันท์ (2527: 117) ที่ได้กล่าวไว้ว่า สิ่งแวดล้อมมีส่วนสำคัญที่สุดที่จะช่วยให้เด็กพัฒนาความคิดได้อย่างรวดเร็วตามทฤษฎีลัทธิของกุ่มนักรัชญาพิพัฒน์นิยม (Progressive) กล่าวคือ ครูจะต้องทำห้องเรียนให้มีความยืดหยุ่นมากที่สุด โต๊ะ ม้านั่งไม่ควรตั้งอยู่กับที่ ควรจะสามารถเคลื่อนย้ายได้สะดวกให้มากที่สุด ในเรื่องการเรียนการสอนครูต้องยืดหยุ่นเกี่ยวกับวิธีการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการ และความสนใจของผู้เรียนให้มากที่สุด ผู้วิจัยจึงเห็นว่า ในการจัดสภาพแวดล้อมในห้องเรียน โรงเรียนควรจัดยึดหลักของความเหมาะสมและสามารถเอื้อต่อการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ให้กับเด็กโดยจัดให้มีจำนวนเด็กที่เหมาะสมกับขนาดของห้องเรียน จัดให้มีวัสดุอุปกรณ์ ของเล่น เครื่องเล่น และการจัดมุมกิจกรรมอย่างเป็นทางการให้เด็กมีการยืดหยุ่นตัวอย่างเพียงพอ และที่สำคัญคือจัดบรรยากาศให้มีความรัก ความอบอุ่นตามปรัชญาของการศึกษาปฐมวัย

2.3 การจัดครูเข้าสอนระดับปฐมวัย ผลจากการวิจัย พบว่า เกณฑ์ในการจัดครูเข้าสอน จัดตามวิชาเอก-โทปฐมวัยศึกษา และครูที่มีคุณลักษณะเหมาะสมและเอื้อต่อการพัฒนาเด็ก ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ วาสนา มีลาภ (2537: 186) ในเรื่องการเตรียมบุคลากร ผู้บริหารคัดเลือกบุคลากรตามความเหมาะสมในด้านคุณลักษณะที่เอื้อต่อการพัฒนาเด็ก ชูลี ช่วยเอื้อ (2533: 256) พบว่า ผู้บริหารส่วนใหญ่ใช้วิธีการคัดเลือกครูเข้าสอนชั้นอนุบาลโดยการพิจารณาจากผู้ที่มิวุฒิทางการศึกษาอนุบาล จะเห็นได้ว่า ในการคัดเลือกครูผู้สอนระดับปฐมวัย ผู้บริหารให้ความสำคัญในการคัดเลือกครูที่มีคุณวุฒิและคุณลักษณะเหมาะสมกับการสอนระดับนี้ แต่จากการสัมภาษณ์กับครูผู้สอนท่านหนึ่ง พบว่า มิวุฒิการศึกษาและประสบการณ์จากการสอนวิทยาศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา และระบุว่า การที่ได้รับคัดเลือกสอนระดับปฐมวัยเพราะรับงานตามคำสั่งผู้บริหารและความจำเป็นของโรงเรียน แสดงอาการคล้ายกับว่า ไม่มีความเต็มใจที่จะสอน แต่เมื่อสัมภาษณ์ต่อพบว่า ครูผู้นี้ได้รับรางวัลดีเด่นหลายรางวัล และเกิดความสนุกในการสอนที่ได้ทดลองการแก้ปัญหาให้กับเด็ก และได้เห็นพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงของเด็ก ย่อมเป็นการแสดงว่า ผู้บริหารมีสายตาที่กว้างไกลและลึกซึ่งสามารถเลือกคนได้เหมาะสมกับงาน และเป็นการขัดแย้งกับผลการวิจัยที่กล่าวมาแล้วว่า

ครูอนุบาลต้องมีวุฒิการศึกษาปฐมวัย แต่ผลจากการวิจัยเป็นการชี้ให้เห็นว่า ครูอนุบาลไม่จำเป็นต้องมีวุฒิปฐมวัยศึกษา ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับคุณลักษณะ ความตั้งใจ ความสนใจและเอาใจใส่ของแต่ละคน ในเรื่องคุณลักษณะที่เหมาะสมของครูปฐมวัย วันดี วุฒิโกภ (2522: ๑) ศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูอนุบาลในทัศนะของครูใหญ่ ครู และผู้ปกครอง ในกรุงเทพมหานคร พบว่า ครูใหญ่ ครูอนุบาล และผู้ปกครอง ต้องการครูอนุบาลที่มีคุณลักษณะ รักและให้ความอบอุ่นแก่เด็ก ไม่ขู่และบังคับเด็ก ควรชี้แจงเหตุผลให้เด็กเข้าใจ รู้จักปรับปรุงตนเองให้ทันต่อเหตุการณ์เสมอ ในเรื่องนี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ครูผู้สอนเด็กปฐมวัยนอกจากจะมีคุณสมบัติในด้านที่กล่าวมาแล้วนั้นควรที่จะมีความรู้ความสามารถทางด้านศิลปะและดนตรีด้วย แม้จะเป็นเพียงขั้นพื้นฐานเพราะครูจะสามารถช่วยส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา โดยเฉพาะสมองซีกขวา เพื่อช่วยพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการนำไปสู่การพัฒนากระบวนการคิด และเรียนรู้ให้ถึงขีดสุดศักยภาพตามแผนพัฒนาคุณภาพพระดับก่อนประถมศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

ในด้านที่เลี้ยงเด็กปฐมวัย จากผลการวิจัย พบว่า การเตรียมตัวที่เลี้ยงเด็กสำหรับการปฏิบัติงาน ผู้บริหาร (2=28.57) และหัวหน้าสายปฐมวัย (8=85.71) ให้ข้อมูลว่ามีการให้ที่เลี้ยงฝึกปฏิบัติงานระยะหนึ่ง การที่ผู้ให้สัมภาษณ์ทั้ง 2 กลุ่มให้ข้อมูลต่างกันนั้น ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า อาจเนื่องมาจาก การที่หัวหน้าสายปฐมวัยซึ่งทำหน้าที่ครูผู้สอนด้วย จะได้รับมอบหมายให้เป็นผู้ดูแลและรายงานการปฏิบัติงานของที่เลี้ยงเด็ก จึงมีความเข้าใจว่าดูแลที่ฝึกปฏิบัติงาน แต่ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ผู้บริหารให้ข้อมูลว่า ความเป็นจริงแล้วไม่เคยปฏิบัติในเรื่องการให้ที่เลี้ยงออกจากงาน หรือให้ฝึกปฏิบัติงานระยะหนึ่งแล้วให้ออก เพราะว่า การจัดหาที่เลี้ยงมีความลำบาก เนื่องจากเงินเดือนที่ได้รับน้อย ผู้ที่ได้รับการคัดเลือกก็จะเป็นกลุ่มแม่บ้านหรือผู้ที่ยังทำงานอื่นทำไม่ได้ จึงพบปัญหาในเรื่อง ที่เลี้ยงทำงานได้ระยะหนึ่งจนเกิดประสพการณ์แล้วก็มาลาออกเมื่อได้งานใหม่ที่ดีกว่า ทำให้โรงเรียนต้องจัดหาใหม่อยู่บ่อยครั้ง และอีกประเด็นหนึ่ง มีเพียงโรงเรียนเดียว (1=14.29) ที่ได้รับการจัดสรรที่เลี้ยงจากสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะว่า สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดควรได้จัดสรรที่เลี้ยงเด็กสำหรับปฐมวัยให้โรงเรียนอนุบาล ให้เท่าเทียมกัน โดยจัดสรรเกณฑ์ตามจำนวนนักเรียน รวมทั้งให้มีการฝึกอบรมให้ความรู้ในเรื่องการดูแลเด็ก รวมทั้งให้มีการฝึกปฏิบัติงานคามหน้าที่ด้วย และโรงเรียนควรให้ที่เลี้ยงได้ทำหน้าที่ที่เหมาะสมไม่นำไปทำหน้าที่ในโรงครัว เพราะจากการสัมภาษณ์ พบว่า บางโรงเรียนที่เลี้ยงเด็กกับแม่ครัวเป็นคนเดียวกัน มีหน้าที่ยกอาหารมาเลี้ยงเด็กเท่านั้น งานส่วนใหญ่เป็นงานครัว โรงเรียนควรกำหนดหน้าที่ให้ชัดเจนเพื่อส่งเสริมคุณภาพการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยอย่างแท้จริง

2.4 การจัดสภาพแวดล้อมทั่วไปของโรงเรียน ผลจากการวิจัย พบว่า ส่วนใหญ่โรงเรียนจัดให้มีสภาพแวดล้อมที่ดี มีต้นไม้ใหญ่ รมรื่น มีสวนหย่อมสวยงามสำหรับเป็นที่พักผ่อนและทำกิจกรรม แต่มีปัญหาในเรื่องสนามและเครื่องเล่นสนาม คือ เครื่องเล่นบางส่วนชำรุดและจำนวนไม่เพียงพอ (28) ไม่มีสนามและเครื่องเล่นสนามสำหรับเด็กปฐมวัยโดยเฉพาะ (17) และเครื่องเล่นไม่เหมาะสมกับวัยและพัฒนาการของเด็ก (15) และจากการสังเกต พบว่า เครื่องเล่นที่โรงเรียนจัดให้มีเป็นส่วนใหญ่ คือ เครื่องเล่นประเภทปีนป่าย เครื่องเล่นประเภทหมุน และบาริโหนดขนาดเล็ก และเครื่องเล่นที่โรงเรียนไม่มี คือ เครื่องเล่นประเภทโยก ราวหรือขอนไม้สำหรับ

ทรงตัว ที่เล่นน้ำ และพบว่าหลายโรงเรียนไม่มีสนามเด็กเล่น กำลังอยู่ระหว่างการปรับปรุงและจัดทำใหม่ ผลการวิจัยสอดคล้องกับ ชูลี ช่วยเอื้อ (2333: 262) พบว่า อุปกรณ์นอกห้องเรียนประเภทเครื่องเล่นสนาม อุปกรณ์ประเภทต่างๆมีไม่เพียงพอ ส่วนที่ไม่จัดให้มีเลย คือ อุปกรณ์ประเภทราวหรือขอนไม้สำหรับเดินทรงตัว เครื่องเล่นประเภทหมุน บาร์โหนดสำหรับเด็กขนาดเล็ก เครื่องเล่นปืนปาย เครื่องเล่นสำหรับชุด โยก ซึ่งส่วนใหญ่มีสภาพชำรุด จะเห็นได้ว่า ปัญหาเรื่องสนามและเครื่องเล่นสนามของโรงเรียนอนุบาลมีมานานแล้วและยังไม่ได้รับการแก้ไข แต่จากคำสั่งเกต ในบางโรงเรียนมีพื้นที่น้อยจริงๆ ไม่มีบริเวณเพียงพอ จึงจัดให้มีสนามเด็กเล่นเพียงสนามเดียว เด็กระดับประถมศึกษาจึงลงมาใช้ร่วมด้วย ในเรื่องนี้ พันธณี เจริญสุข (2527: 75) ศึกษาเรื่องความคิดเห็นของครูอนุบาลเกี่ยวกับเครื่องเล่นที่จำเป็นต่อการเตรียมความพร้อมของเด็กปฐมวัย พบว่า เครื่องเล่นที่ช่วยในการเตรียมความพร้อมของเด็กปฐมวัยด้านร่างกาย ได้แก่ ชิงช้า นั่งม้าหมุน กระดานสั้น ราวปืนปาย ฯลฯ เครื่องเล่นที่ไม่มีส่วนใหญ่ ได้แก่ กระดานทรงตัว ห่วงแขวน และห่วงพลาสติก และเครื่องเล่นที่มีแต่ไม่นำมาใช้ เช่น อ่างน้ำ สาเหตุที่เครื่องเล่นมีแต่ไม่นำมาใช้ เพราะนักเรียนให้ความสนใจที่จะเล่นน้อย เครื่องเล่นบางอย่างทำให้เกิดอุบัติเหตุได้ง่าย และเครื่องเล่นชำรุด ยังไม่ได้ซ่อมแซม และสาเหตุที่โรงเรียนอนุบาลไม่มีเครื่องเล่น เพราะโรงเรียนไม่เน้นเครื่องเล่นเพื่อช่วยในการเตรียมความพร้อม เครื่องเล่นมีราคาแพงและไม่มีงบประมาณเพียงพอที่จะซื้อ ทรรษานิลวิเชียร (2535: 105) ได้กล่าวถึงความสำคัญของสนามเด็กเล่นไว้ว่า นอกจากการวางแผนการจัดกิจกรรมในห้องเรียนแล้ว ครูจะต้องมีการวางแผนให้เด็กได้ออกไปทำกิจกรรมกลางแจ้ง ซึ่งเป็นกิจกรรมที่สำคัญและมีความหมายมากสำหรับเด็ก การเลือกบริเวณที่จะใช้เป็นสนามเด็กเล่น สิ่งแรกที่ครูจะต้องคิดถึงก็คือ ประสพการณ์หรือชนิดของการเล่นที่ต้องการให้เด็กเล่น เช่น การปีน การวิ่ง การลอด การไกว การปา การกระโดด การลื่นไถล เป็นต้น นอกจากกิจกรรมดังกล่าวข้างต้น ซึ่งเป็นกิจกรรมการฝึกกล้ามเนื้อใหญ่แล้ว กิจกรรมการฝึกกล้ามเนื้อเล็กก็จำเป็นจะต้องจัดไว้ให้ เช่น การเล่นทราย การเล่นน้ำ การเล่นดินกิจกรรมศิลปะ การเล่นสร้าง ฯลฯ ในเรื่องนี้ผู้วิจัยเห็นว่า การจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการพัฒนาความสามารถและการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย จึงเป็นงานที่สำคัญที่ผู้บริหารต้องพิจารณาดำเนินการให้เป็นการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก และพึงระมัดระวังในเรื่องความปลอดภัย การจัดสภาพแวดล้อมที่ดีและเหมาะสมจะช่วยส่งเสริมพัฒนาการของเด็กและเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้งานการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยศึกษาประสบความสำเร็จและเกิดผลตามเป้าหมาย

2.5 จากผลการวิจัย พบว่า การติดตามและประเมินผลการจัดกิจกรรมและประสพการณ์ของครูผู้สอน โดยการดูแฟ้มสะสมงาน ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์ให้ข้อมูลต่างกัน คือ ผู้บริหารทุกคนระบุไว้ ร้อยละ 100 แต่หัวหน้าสายปฐมวัยระบุไว้ ร้อยละ 50.00 แสดงว่า ผู้บริหารให้ความสำคัญในเรื่องแฟ้มสะสมงาน เพราะกำลังเป็นเรื่องที่กล่าวถึงกันมาก มีการจัดประชุมอบรมกันและในบางโรงเรียนกำลังอยู่ในโครงการทดลอง ซึ่งสุวิทย์ มูลคำ (2540:7) ได้ให้ความหมายของแฟ้มสะสมงานนักเรียนว่า หมายถึง การเก็บรวบรวมผลงานของนักเรียนที่ผ่านการคัดเลือกโดยตัวนักเรียนเอง (หรือภายใต้การแนะนำของครู) มาสะสมไว้อย่างเป็นระบบ และมีจุดมุ่งหมาย เพื่อใช้เป็นข้อมูลที่แสดงถึงความพยายาม เจตคติ แรงจูงใจ ความเจริญงอกงาม ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรู้

เนื้อหาวิชาต่างๆของนักเรียนให้บุคคลที่เกี่ยวข้องได้ทราบ ซึ่งความคิดเห็นของผู้วิจัย เห็นว่า โดยความเป็นจริงแล้วในระดับปฐมวัยได้มีการสะสมผลงานของนักเรียนอยู่แล้วและมีการปฏิบัติกันมานานแล้ว และเมื่อสิ้นภาคเรียนก็จะให้เด็กนำกลับไปให้ผู้ปกครองได้ชื่นชมผลงาน เพียงแต่ว่าไม่ได้จัดทำเข้าแฟ้มเป็นระบบ และขาดกิจกรรมการเขียนชื่นชมผลงานของตนเอง จึงทำให้มุมมองของผู้บริหารและหัวหน้าสายปฐมวัยต่างกัน เพราะหัวหน้าสายปฐมวัยถือว่าเป็นเรื่องที่ทำเป็นปกติอยู่แล้ว ไม่สนใจเรื่องการตรวจสอบ และอีกประเด็นหนึ่งที่ผู้วิจัยคิดว่าน่าจะเกิดปัญหาขณะปฏิบัติ เนื่องจากครูผู้สอนต้องรับผิดชอบนักเรียนจำนวนมาก โดยเฉพาะในโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด การที่จะพูดคุยหรือสัมภาษณ์เพื่อแสดงความชื่นชมผลงานของตน แล้วเขียนบันทึกลงในผลงานให้นักเรียนทุกคน เนื่องจากเด็กปฐมวัยไม่สามารถเขียนหนังสือได้เอง ครูผู้สอนต้องเขียนให้เป็นรายบุคคล ซึ่งเป็นงานที่ต้องใช้เวลามาก และจะเหมาะสมกับนักเรียนจำนวนน้อย แต่อย่างไรก็ตาม ในสภาพที่สังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ผู้วิจัยเห็นว่า ผู้บริหารควรเป็นผู้นำจุดประกายความคิดและกำหนดนโยบายและเป้าหมายในการดำเนินงานให้ชัดเจนและสามารถปฏิบัติได้จริง และครูผู้สอนควรมีบทบาทเป็นผู้กระตุ้น ยั่วยุ ทำทลายให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ สร้างความรู้ด้วยตัวเอง ได้พัฒนาเต็มศักยภาพและมุ่งให้นักเรียนได้ประยุกต์นำไปใช้ในสภาพหรือสถานการณ์จริง

3. งานวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน

ผลจากการวิจัย พบว่า โรงเรียนมีการจัดหาสื่อโดยสำรวจความต้องการและจัดซื้อโดยใช้เงินวัสดุรายหัวของโรงเรียน ส่งเสริมให้ครูประชุมอบรม ศึกษาดูงาน การสาธิตการใช้และผลิตสื่อจากแหล่งต่างๆ ส่วนใหญ่ในระดับปฐมวัยจัดให้มีที่เก็บวัสดุและสื่อที่เหมาะสมกับการใช้งานไว้ในห้องเรียน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ เลิศลักษณ์ สุขแก้ว (2533: 136) พบว่า ในด้านสื่อการเรียนการสอน ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่มีการสำรวจข้อมูลความต้องการในการใช้สื่อการเรียนการสอน และการจัดระบบการเก็บสื่อการเรียนการสอนในชั้นอนุบาลศึกษา ส่วนใหญ่ให้ครูผู้สอนเก็บรักษาสื่อของตนไว้ในห้องเรียน ผู้วิจัยเห็นว่า มีความจำเป็นที่โรงเรียนจะต้องสำรวจความต้องการวัสดุและสื่อของครูผู้สอน เพราะจะทำให้ได้สื่อที่ตรงกับความต้องการ เพื่อที่จะได้ใช้สื่ออย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด

และผลการวิจัย พบว่า สื่อที่ใช้มากที่สุด คือ ประเภทบล็อก เกมการศึกษา และหนังสือ วิธีการเลือกสื่อคือเลือกให้เหมาะกับวัยและวุฒิภาวะของเด็ก สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536: 6) ได้ให้ข้อเสนอแนะสำหรับสื่อประเภทบล็อกไว้ว่า สื่อประเภทบล็อกเป็นสื่อที่โรงเรียนควรจัดซื้อ ถึงแม้ราคาสูงเมื่อเทียบกับของเล่นชนิดอื่น แต่คุณค่าหรือประโยชน์ที่ได้ นั้นสูงค่ายิ่งกว่าของเล่นอื่นๆ เพราะนอกจากมีความทนทานถาวรแล้ว เด็กสามารถคิดดัดแปลงรูปแบบการเล่นได้อย่างกว้างขวางด้วยตนเองและสามารถเรียนรู้ทักษะพื้นฐานต่างๆจากการเล่นนี้ สำหรับสื่อประเภทหนังสือได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ว่า โรงเรียนอาจจัดวัสดุอื่นๆเสริมเพิ่มเติมนอกจากหนังสือ เพื่อเราให้เด็กสนใจกระทำกิจกรรมต่อจากการอ่าน เช่น มีเทพนิทานเพื่อฝึกทักษะการฟังและติดตามเรื่องราว มีกระดานคำหรือไวท์บอร์ดให้เด็กขีดเขียนวาดภาพ มีหุ่นและโรงเชิดหุ่นเพื่อฝึกการเล่น การพูด แต่งเรื่อง ตลอดจนการใช้จินตนาการในการสร้างสรรค์เรื่องราวต่างๆ(สพข., 2536: 21)

จะเห็นได้ว่าโรงเรียนอนุบาลมีการจัดสื่อไว้เหมาะสมและสอดคล้องกับพัฒนาการเด็ก ในเรื่องสื่อและเครื่องเล่นสำหรับเด็กปฐมวัยนั้น พัชรีย์ ผลโยธิน (2539: 5-6) ได้กล่าวไว้ว่า สื่อมีความสำคัญกับการเล่นของเด็ก สื่อสำหรับเด็กอนุบาลควรเป็นสื่อประเภทที่ส่งเสริมให้เด็กได้ใช้ความคิด จินตนาการ หรือเป็นสื่อที่เด็กได้ประดิษฐ์หรือประกอบด้วยตนเอง ซึ่งนอกจากจะเป็นการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ ผึกคิดแก้ปัญหาแล้ว ยังช่วยให้เด็กเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง และสื่อที่ดีควรมีลักษณะดังนี้ คือ ดึงดูดความสนใจเด็ก แข็งแรง ทนทาน ปลอดภัย เหมาะสมกับวัย ความสามารถของเด็ก ใช้ได้กับเด็กวัยต่างๆกัน และใช้ประโยชน์ได้หลายครั้งหลายโอกาส ผู้วิจัยมีความเห็นว่า สื่อที่ดีจะมีคุณค่าต่อเมื่อมีการนำไปใช้ได้ถูกต้องตรงกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการ ผู้บริหารและครูผู้สอนควรตระหนักทั้งในเรื่องการจัดหาการคัดเลือก และการใช้สื่อให้สามารถใช้สื่อได้อย่างมีประสิทธิภาพ และระหว่างการเล่นสื่อเครื่องเล่นของเด็กครูต้องคอยสังเกตพฤติกรรมของเด็ก คอยให้คำแนะนำ และสิ่งที่สำคัญที่สุดต้องปลูกฝังและฝึกเด็กให้รู้จักการเก็บสื่อหลังการใช้เล่นทุกครั้งและผู้วิจัยขอให้ออกเสนอแนะคือ โรงเรียนผลิตสื่อขึ้นใช้เองโดยใช้ทรัพยากรจากชุมชนหรือวัสดุเหลือใช้มาผลิตสื่อเพื่อเป็นการแก้ปัญหาเรื่องสื่อไม่ตรงกับความต้องการ สื่อมีไม่เพียงพอ และขาดงบประมาณในการซื้อสื่อ

4. งานวัดผลและประเมินผล

จากผลการวิจัย พบว่า โรงเรียนดำเนินการให้ครูสามารถใช้วิธีการวัดผลและประเมินพัฒนาการเด็กได้ถูกต้องและเหมาะสมโดยมีเอกสาร วัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือที่จำเป็นในการวัดและประเมินพัฒนาการเด็กอย่างเพียงพอ วิธีการที่ครูใช้วัดและประเมินพัฒนาการ คือ การสังเกต ครูผู้สอนนำผลการวัดและประเมินพัฒนาการของเด็กไปปรับปรุงการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ชงชัย รตโนภาส (2532: บทคัดย่อ) ที่ศึกษาการใช้แนวการจัดประสบการณ์อนุบาลศึกษา พบว่า วิธีการวัดและประเมินพัฒนาการเด็ก ใช้วิธีการสังเกตมากที่สุด ผู้วิจัยเห็นว่าการประเมินพัฒนาการเด็กระดับปฐมวัยเป็นการประเมินความสามารถของเด็กในการแสดงพฤติกรรมเพื่อนำผลที่ได้มาเป็นข้อมูลในการพิจารณาเสริมประสบการณ์ให้เด็กพัฒนาทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญา เติบโตตามศักยภาพของแต่ละบุคคล มิใช่เป็นการประเมินเพื่อคัดสรรได้หรือตก ครูผู้สอนควรศึกษาทฤษฎีพัฒนาการ ทฤษฎีการเรียนรู้และจิตวิทยาสำหรับเด็ก เพื่อใช้ประกอบการวัดและประเมินพัฒนาการเด็ก ควรใช้หลายวิธีและควรมีการบันทึกพฤติกรรมเด็กแต่ละคนอย่างสม่ำเสมอขณะที่สังเกต พูดคุย หรือสัมภาษณ์ไว้ด้วย

แต่จากผลการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่โรงเรียนมีปัญหาในเรื่องวิธีการวัดและประเมินพัฒนาการเด็กตามที่กำหนดไว้ในแบบบันทึกมีขั้นตอนยุ่งยาก ซับซ้อน ยากแก่การปฏิบัติ แต่จากการสัมภาษณ์หัวหน้าสายปฐมวัยและครูผู้สอนพบว่า วิธีการวัดและประเมินพัฒนาการการบันทึกในแบบประเมินพัฒนาการมีความยุ่งยากซับซ้อนจริง โดยเฉพาะผู้ปกครองไม่สามารถจะดูได้เข้าใจ แต่ปัจจุบัน สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติได้ทำการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแล้ว ซึ่งมีบางโรงเรียนได้ใช้ไปบ้างแล้ว ซึ่งคาดว่าในปีการศึกษาหน้าจะได้ใช้วิธีการวัดและบันทึกพัฒนาการเด็กแบบใหม่ปัญหาที่จะหมดไป

ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนมีการติดต่อสื่อสารกับผู้ปกครองในการรายงานผลพัฒนาการเด็ก โดยการเผยแพร่ความรู้ สร้างความเข้าใจกับผู้ปกครองโดยพบปะ พูดคุยกับผู้ปกครอง ในตอนเช้า-เย็นขณะมารับส่งเด็ก สอดคล้องกับผลการวิจัยของ เลิศลักษณ์ สุขแก้ว (2533: 137) พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่มีการรายงานผลการเรียนให้ผู้ปกครองทราบ เป็นการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า ในการสื่อสารกับผู้ปกครองนั้นควรเป็นการสื่อสารสองทาง และ กระทำอย่างสม่ำเสมอไม่แค่เพียงเฉพาะการรายงานผลพัฒนาการของเด็กเท่านั้น ผู้บริหารควรจัดให้มีการประชุมผู้ปกครองก่อนเปิดภาคเรียน หรือจัดให้มีการประชุมเป็นครั้งคราวหรือจัดกิจกรรมให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมซึ่งเป็นการจัดแบบเป็นทางการและเหมาะกับโรงเรียนอนุบาลซึ่งมีนักเรียนเป็นจำนวนมาก ส่วนครูประจำชั้นควรจัดทำจดหมายข่าวต่างๆ เกี่ยวกับตัวเด็กในห้องเรียนหรือความรู้ที่เกี่ยวกับพัฒนาการเด็กให้ผู้ปกครองทราบเป็นประจำ หรือโรงเรียนอาจจัดทำเป็นสมุดบันทึกพฤติกรรมเด็กที่บ้าน โดยให้ผู้ปกครองเขียนบรรยายอย่างอิสระ ทำให้ทั้งครูและผู้ปกครองได้รับทราบข้อมูลของเด็กทั้งที่บ้านและโรงเรียน และที่สำคัญ คือ โรงเรียนต้องให้ออกาสผู้ปกครองได้มาพบกับครูได้ตลอดเวลาโดยไม่ต้องนัดหมายล่วงหน้า เพราะการที่ครูจะออกไปพบปะกับผู้ปกครองเด็กที่บ้านทุกคน ย่อมเป็นไปได้ยากเพราะนักเรียนมีจำนวนมาก โรงเรียนจึงต้องใช้ความเจริญทางด้านเทคโนโลยีมาใช้ในการสื่อสารจะช่วยให้การศึกษาระดับนี้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

5. งานห้องสมุด

จากผลการวิจัยพบว่า ทุกโรงเรียนมีการจัดห้องสมุดเป็นเอกเทศและมุมหนังสือในห้องเรียนเพื่อให้เป็นแหล่งค้นคว้าหาความรู้สำหรับครูและนักเรียน โดยจัดบรรยายภาคเพื่อจูงใจให้ครูและนักเรียนสนใจเข้าไปใช้บริการ ครูผู้สอนระดับปฐมวัยนำนักเรียนไปใช้ห้องสมุดเป็นครั้งคราว เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้เด็กมีส่วนร่วมในการใช้ห้องสมุด และจากการสังเกตในห้องสมุดโรงเรียนส่วนใหญ่ไม่มีการจัดมุมสำหรับเด็กปฐมวัย มีส่วนน้อยที่จัดก็อยู่ในสภาพที่ไม่ได้ไปใช้บริการ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ เลิศลักษณ์ สุขแก้ว(2533: 137) พบว่า โรงเรียนมีการปฏิบัติส่วนน้อยคือ จัดให้มีห้องสมุดหรือมุมอนุบาลในห้องสมุดโรงเรียน ผู้วิจัยเห็นว่า การที่โรงเรียนไม่มีการจัดห้องสมุดหรือมุมอนุบาลในห้องสมุดนั้น เนื่องจากห้องสมุดอยู่ไกล อยู่คนละอาคาร และจากการสัมภาษณ์ครูผู้สอนระบุว่า การที่ครูไม่ค่อยนำเด็กไปใช้ห้องสมุดเพราะเกรงอันตรายและไม่สะดวกในการนำเด็กเดินไปใช้บริการห้องสมุด และอาจจะเป็นไปได้ว่ายังไม่เห็นความสำคัญของการที่จะให้เด็กไปใช้ห้องสมุดเพราะคิดว่าเด็กอ่านหนังสือไม่ออก และอีกประการคือ ทั้งบรรณารักษ์ห้องสมุดและครูคงเกรงว่าเด็กจะไปค้นหนังสือไม่เป็นระเบียบ ซึ่งเรื่องนี้ขัดแย้งกับ พูนศรี คัมภีร์ปรภณ (2528: 293) ที่กล่าวว่า ควรให้เด็กปฐมวัยได้สัมผัสหนังสือ ไม่ควรกลัวหนังสือขาดหายหรือยับ เมื่อเด็กได้รับการปฐมนิเทศการใช้ห้องสมุด เด็กจะพัฒนาตนเองในด้านการยืม คืนหนังสือ นอกจากนี้ เด็กจะฝึกเลือกหนังสือ ถ่ายทอดเรื่องราวเกี่ยวกับเรื่องที่คนอ่านให้แก่เพื่อนๆ เด็กๆ จะมีความสุขที่ได้เข้ามาใช้ห้องสมุด ในระดับปฐมวัยเด็กควรได้รับการฝึกให้ยืมหนังสือสัปดาห์ละ 1 ครั้ง เป็นอย่างน้อย และให้นำหนังสือติดตัวกลับไปบ้าน ซึ่งเขาอาจให้พ่อ แม่ พี่น้อง สมาชิกในบ้านอ่านให้ฟัง เมื่อฝึกเป็นนิสัยแล้ว เด็กจะ" คิด "หนังสือ และยืมหนังสือทุกสัปดาห์ติดต่อกันจนเกิดนิสัยรัก

การอ่าน ผู้วิจัยเห็นว่า ในโรงเรียนที่ยังไม่จัดให้มีห้องสมุดของเล่น ควรฝึกให้เด็กได้เข้าไปใช้ห้องสมุดเหมือนแต่ระดับประถมศึกษาเพื่อจะได้ฝึกนิสัยรักการอ่านหนังสือตั้งแต่เด็กๆ เพราะปัจจุบันพบว่า คนไทยไม่มีนิสัยรักการอ่านหนังสือ ทั้งนี้ก็อาจมาจากขาดการฝึกฝนและปลูกฝังกันตั้งแต่เด็ก ผู้บริหารและครูต้องเปลี่ยนทัศนคติมุมมองของเด็กใหม่เป็นการเปิดโลกทัศน์ใหม่ทั้งของครูและเด็ก แต่มีข้อสังเกต คือ ปัญหาที่มีผู้ระบุว่าไม่ได้รับความสะดวกในการไปใช้ห้องสมุด (5) และห้องสมุดไม่ได้จัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับเด็กปฐมวัย (4) แม้จะมีผู้ระบุไว้น้อยแต่ก็เป็นปัญหาที่ผู้บริหารไม่ควรละเลย เพราะจะก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างครูกับเจ้าหน้าที่ต่อไปในภายหน้า หรืออาจมาจากความขัดแย้งเป็นการส่วนตัวมาก่อนแล้ว ผู้บริหารต้องแก้ปัญหาและหาทางป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นข้างหน้าเพราะการบริการสิ่งอำนวยความสะดวกเป็นหน้าที่โดยตรงของผู้บริหาร ดังที่ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535: 63-64) กล่าวว่า ในเรื่องการบริหารหลักสูตร ผู้บริหารต้องเตรียมความพร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ วัสดุฝึกสื่อการสอน ห้องสมุด อาคารสถานที่ งบประมาณ เป็นต้น โดยเฉพาะการเตรียมห้องสมุด เป็นส่วนที่จะสนับสนุนการสอนให้ได้ผลดียิ่งขึ้น ครูและนักเรียนมีแหล่งค้นคว้าสามารถศึกษาเพิ่มเติมจากห้องสมุด จึงจำเป็นต้องจัดหาเอกสารต่างๆ ที่จำเป็นสำหรับการเรียนการสอนไว้ในห้องสมุด ผู้วิจัยเห็นว่า ห้องสมุดเป็นห้องพิเศษที่มีความสำคัญที่ผู้บริหารโรงเรียนต้องจัดให้มีเป็นอันดับแรก จัดให้เป็นแหล่งวิชาการของโรงเรียน ควรจัดให้เป็นที่รวมแหล่งวิทยากร มีวิถีทัศน์และสื่อต่างๆ มิใช่เป็นที่เก็บรวบรวมหนังสือ และที่สำคัญห้องสมุดต้องจัดกิจกรรมทางวิชาการ เพื่อจูงใจให้ครูและนักเรียนเห็นความสำคัญและเข้ามาใช้บริการ เช่น การแนะนำหนังสือใหม่ วิทยากรใหม่ ภูมิทรรศการ และกิจกรรมที่จัดควรให้ครอบคลุมทั้งระดับปฐมวัยและระดับประถมศึกษา เป็นการให้ความสำคัญกับการศึกษาทั้ง 2 ระดับ เท่ากับเป็นการสร้างขวัญ กำลังใจให้กับครู และให้เด็กต่างวัยได้ทำกิจกรรมร่วมกันและช่วยกันพัฒนาคุณภาพการศึกษาไปพร้อมๆ กัน

การจัดมุมหนังสือ ผลจากการวิจัย พบว่า ทุกโรงเรียนจัดให้มีการจัดมุมหนังสือไว้ในห้องเรียนทุกห้อง ประเภทหนังสือที่มีมากที่สุด คือ ภาพประกอบคำบรรยาย พุทธศั ตัมภีรปกรณ์ (2526: 286) กล่าวว่า การจัดมุมหนังสือสำหรับเด็กปฐมวัยเป็นเรื่องสำคัญเช่นเดียวกับการจัดมุมของเล่น มุมดนตรี มุมศิลปศึกษา ผู้จัดมุมหนังสือต้องพิจารณาเกี่ยวกับที่ตั้งและบรรยากาศ ตลอดจนวัสดุ ทรัพยากรที่จำเป็นของมุมหนังสือ และวิธีการสอนการใช้หนังสือและการดูแลรักษาหนังสือสำหรับเด็กปฐมวัย จะต้องสอนให้เด็กรู้จักถนอมและเก็บหนังสือ รู้จักวิธีเก็บหนังสือ วิธีเปิดหนังสืออย่างถูกวิธี รู้มารยาทในการใช้หนังสือ และครูปฐมวัยควรรู้จักการเก็บและซ่อมหนังสือด้วย ผู้วิจัยเห็นว่า การจัดมุมหนังสือในห้องเรียนมิใช่เป็นแค่เพียงการจัดหาหนังสือมาใส่ไว้ให้เป็นมุมหนังสือ เพราะจากการสังเกตการเข้ามุงกิจกรรม เด็กจะเลือกมุงของเล่นเป็นส่วนใหญ่ เด็กบางคนที่สนใจก็จะมาเปิดๆดู และเด็กที่ไม่สนใจก็ไม่หยิบเลย ซึ่งถ้าครูผู้สอนให้ความสำคัญจะเชิญชวนเด็กให้มาอ่านเรื่องจากภาพ ครูเล่าเรื่อง เด็กก็จะจดจำเรื่องจากครูจนเล่าเรื่องได้เอง ครูก็ควรถือโอกาสสอนให้รู้จักวิธีใช้หนังสือและเก็บรักษาหนังสือ จะเป็นการช่วยพัฒนาการทางด้านสติปัญญา ผู้บริหารควรมีการติดตามการใช้หนังสือทั้งจากห้องสมุดและมุมหนังสือในห้องเรียนด้วยจะเป็นการช่วยให้ครูมีการพัฒนาการจัดมุมหนังสือด้วย

การจัดห้องสมุดของเล่น ผลจากการวิจัยพบว่า มีโรงเรียนที่จัดห้องสมุดของเล่นเพียง ร้อยละ 50 เท่านั้น ส่วนใหญ่ปัญหาจึงอยู่ที่ไม่มีการจัดห้องสมุดของเล่นสำหรับเด็กปฐมวัยโดยเฉพาะ (18) และจากการสังเกต พบว่า การจัดห้องสมุดของเล่นนั้นไม่ครบองค์ประกอบของการจัด เนื่องจาก ขาดกิจกรรมการยืมหนังสือและของเล่นกลับไปบ้าน และการให้ความรู้ผู้ปกครอง กิจกรรมที่จัดให้มี ในห้องสมุดของเล่น คือ การเล่นของเล่น การชมวีดิทัศน์ และการเล่านิทานในเรื่องเกี่ยวกับห้องสมุด ของเล่น บุญยาริส อ่อนน้อมพันธ์ (2537: 173-174) ศึกษาบทบาทของห้องสมุดของเล่นในสถาน รับเลี้ยงเด็กที่มีต่อความพร้อมทางภาษาของเด็กปฐมวัยและปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองและเด็ก ปฐมวัย พบว่า เด็กปฐมวัยที่เข้าร่วมกิจกรรมห้องสมุดของเล่นมีความพร้อมทางภาษาสูงขึ้น และผู้ปกครองที่เข้าร่วมกิจกรรมห้องสมุดของเล่นมีการปฏิสัมพันธ์เพิ่มขึ้น ดังนั้น ผู้บริหารโรงเรียน จึงควรที่จะต้องให้ความสำคัญของการจัดให้มีห้องสมุดของเล่น ผู้วิจัยเห็นว่า โรงเรียนควรจัดให้มี ห้องสมุดของเล่นและควรจัดอย่างเป็นระบบ ตามที่ มินซ์ (Minz, 1990: 46 อ้างถึงใน บุญยาริส อ่อนน้อมพันธ์, 2537 : 76) ได้ให้ความหมายของห้องสมุดของเล่นไว้ว่า ห้องสมุดของเล่น หมายถึง สถานที่ซึ่งส่งเสริมการพัฒนาเด็กและครอบครัวด้วยการจัดบริการให้ยืมหนังสือและของเล่นแก่เด็กเพื่อนำกลับไปใช้ที่บ้าน และนำมาคืนเมื่อถึงกำหนดเวลา แต่มีข้อสังเกตคือ โรงเรียนจะขาดกิจกรรมที่สำคัญไป กิจกรรมให้ความรู้กับผู้ปกครอง และการยืมหนังสือหรือของเล่นไปเล่นที่บ้าน เนื่องจาก ปัญหาเช่นเดียวกับห้องสมุดโรงเรียนดังที่กล่าวมาแล้ว การจัดห้องสมุดของเล่นก็ไม่เกิดประโยชน์ ตามวัตถุประสงค์และไม่ต่างอะไรกับการจัดมุมของเล่นในห้องเรียน ซึ่งวัตถุประสงค์ของการจัด ห้องสมุดของเล่นมีวัตถุประสงค์คือ ต้องการให้ผู้ปกครองรับทราบบทบาทของตนในการดูแลเด็กและ การให้เด็กยืมหนังสือหรือของเล่นไปเล่นหรืออ่านที่บ้านจะทำให้ผู้ปกครองกับเด็กเกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดีมี ความใกล้ชิดเกิดความรักความอบอุ่นขณะปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน และเป็นการช่วยเพิ่มพูนความพร้อม ทางภาษาคามวัยและพัฒนาการให้กับเด็กด้วย ผู้บริหารจึงควรจัดให้มีห้องสมุดของเล่นและให้มีการ ดำเนินการอย่างเป็นระบบจะเป็นการช่วยส่งเสริมพัฒนาการเด็กทุก ๆ ด้าน

6. งานนิเทศภายใน

จากผลการวิจัยพบว่า ในกลุ่มผู้บริหารและหัวหน้าสายปฐมวัยส่วนใหญ่ระบุว่า มีการวางแผนการนิเทศภายในโดยการประชุมเพื่อกำหนดเรื่องที่ต้องการนิเทศ จุดมุ่งหมาย วิธีการ เครื่องมือ และเวลา ร้อยละ 75.00 แต่ในกลุ่มครูผู้สอนส่วนใหญ่ระบุว่าได้รับการปฏิบัติการนิเทศ และมีข้อนำสังเกต คือ มีข้อมูลย้อนกลับเพียงร้อยละ 7.69 ซึ่งการที่บุคคลทั้ง 2 กลุ่มให้ข้อมูล ต่างกัน ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ในโรงเรียนอนุบาลนั้น มีครู นักเรียน และจำนวนห้องเรียนเป็น จำนวนมาก จึงต้องมีการประชุมโดยแบ่งเป็นกลุ่มย่อย ในกลุ่มหัวหน้าสายปฐมวัยจะได้เข้าร่วม ประชุมกับกลุ่มผู้บริหารและผู้ช่วยผู้บริหาร แล้วจึงนำข้อประชุมกลับมาประชุมครูผู้สอนในสายชั้น ดังนั้นในเรื่องการนิเทศภายในของโรงเรียนจะมีขั้นตอนการวางแผนอยู่ในระดับกลุ่มผู้บริหารเท่านั้น กลุ่มครูผู้สอนจะได้รับทราบผลของการวางแผนและรับการปฏิบัติการนิเทศเลย การรับทราบข้อมูล ต่าง ๆ จะผ่านทางหัวหน้าสายปฐมวัยเป็นส่วนใหญ่ และผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมนิเทศภายใน ที่จัด คือ การประชุมก่อนเปิดภาคเรียน การเยี่ยมชั้นเรียน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ

พงษ์ศักดิ์ พึ่งจิตต์คน (2535: 70) พบว่า การบริหารงานวิชาการด้านหลักสูตรและการจัดการเรียน การสอน โดยส่วนรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง และปฏิบัติมากที่สุด คือ การประชุม ก่อนเปิดภาคเรียนทุกครั้ง ในเรื่องการนิเทศภายในนั้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ในการนิเทศการเรียน การสอนโดยตรง กิจกรรมที่ใช้ควรเป็นการสังเกตการสอน เนื่องจากการสังเกตการสอนจะเป็นการ นิเทศเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนหรือการจัดกิจกรรม เพราะได้มีการประชุมตกลงร่วมกัน ระหว่างผู้ให้การนิเทศและผู้รับการนิเทศ มีการสังเกตครูผู้สอน นักเรียน พฤติกรรมการเรียน การสอน และบรรยากาศ และมีการประเมินผลหลังการนิเทศ จะเป็นการนิเทศภายในอย่างเป็น ระบบและมีประสิทธิภาพ

ปัญหาของการนิเทศภายในที่พบคือ การดำเนินการนิเทศภายในไม่เป็นระบบ (10) บุคลากรไม่ได้ศึกษาและทำความเข้าใจหลักการ วิธีการปฏิบัติการนิเทศภายในอย่างชัดเจน (8) ผู้บริหารไม่มีเวลานิเทศ (1) ซึ่งสอดคล้องกับ วาสนา มีลาภ (2537: 194) พบว่า ปัญหาการ นิเทศคือ ผู้บริหารนิเทศไม่ตรงเวลาและไม่ค่อยนิเทศ และกอบกมล พรพมา (2529: 215) พบว่า ปัญหาการนิเทศภายในวงการศึกษาสำหรับครูอนุบาล คือ ปัญหาด้านผู้บริหารมีงานมาก ทั้งที่ เป็นงานของโรงเรียนตัวเอง และงานของกลุ่มโรงเรียน และปัญหาครูอนุบาลส่วนใหญ่ไม่เข้าใจ วัตถุประสงค์ เป้าหมาย และวิธีดำเนินงานนิเทศ และสอดคล้องกับผลการวิจัยที่พบว่ามีการ กำหนดปฏิทินการนิเทศเพียงร้อยละ 58.25 เนื่องจากผู้บริหารให้สัมภาษณ์ว่า เมื่อกำหนดแล้วมัก ไม่ได้ปฏิบัติการนิเทศตามกำหนดเวลา เพราะผู้บริหารมีงานอื่นมาแทนที่ แม้จะมีการมอบหมาย งานให้หัวหน้าสายปฐมวัย ทำการนิเทศแทนก็ไม่สามารถทำได้ตามกำหนดเวลา เพราะหัวหน้าสาย ปฐมวัยจะต้องทำหน้าที่ครูประจำชั้นและครูผู้สอนชั้นปฐมวัยด้วย และข้อสังเกตอีกประการ คือ จากการสัมภาษณ์พบว่า ผู้บริหารมักมอบอำนาจให้หัวหน้าสายปฐมวัยเป็นผู้ดูแล นิเทศ ตรวจสอบ บันทึกการสอน แล้วผู้บริหารจึงรับทราบข้อมูลจากหัวหน้าสายชั้นอีกทีหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับ ประสาน เสริฐปัญญา(2528 ใน มจร.2537: 220) กล่าวว่า การนิเทศในระดับปฐมวัยมีความ สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กปฐมวัยนั้นแตกต่างกับ ระดับประถมศึกษา กล่าวคือ เป็นการจัดการประสบการณ์แบบบูรณาการที่มุ่งเตรียมความพร้อมทั้ง ด้านร่างกาย สังคม อารมณ์ และสติปัญญา เป็นสำคัญ นอกจากนี้ ครูผู้สอนยังไม่ค่อยมีเวลาที่ จะศึกษา ค้นคว้า และขาดแหล่งข้อความรู้ในการเพิ่มพูนความรู้ความสามารถในการจัด ประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยให้ได้ประสิทธิภาพยิ่งขึ้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องนิเทศการศึกษา เพื่อให้การดำเนินงานภายในโรงเรียนเป็นไปในรูปแบบ และทิศทางเดียวกันและมุ่งที่จะนิเทศ การเรียนการสอน สำหรับครูผู้สอนให้มีความเข้าใจตรงกันในเรื่องของจุดมุ่งหมายในการเรียน การสอน ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การดำเนินการนิเทศภายใน ผู้บริหารและครูผู้สอนควรจะได้มี การประชุมวางแผนร่วมกัน ควรมีทั้งการเยี่ยมชั้นเรียนซึ่งสามารถกระทำได้อย่างสม่ำเสมอ และ การสังเกตการสอนซึ่งควรมีการวางแผนเพื่อตกลงร่วมกันในเรื่องที่จะนิเทศ เครื่องมือ เวลา โดยจัด ทำปฏิทินเพื่อจะได้หมุนเวียนกันครบทุกคน และควรให้ครูผู้สอนได้มีการนิเทศกันเองด้วย

และในเรื่องความต้องการการนิเทศ ผลการวิจัยพบว่า ครูส่วนใหญ่ต้องการได้รับการ นิเทศ ในเรื่อง เทคนิควิธีสอนมากที่สุด สอดคล้องกับ น้อมศรี เทท และคนอื่นๆ (2525 อ้างถึงใน

มสร.,2537: 221) พบว่า ครูมีความต้องการที่จะเพิ่มพูนความรู้ความสามารถในการจัด
 ประสพการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ในด้านความต้องการเข้ารับการอบรม
 เรื่อง การผลิตการใช้สื่อ การจัดกิจกรรมประสพการณ์ เทคนิควิธีสอน และประเมินพัฒนาการเด็ก
 และผลการวิจัย ย่อมแสดงให้เห็นว่าในโรงเรียนอนุบาลซึ่งทุกคนคิดว่ามีความพร้อม ครูส่วนใหญ่
 มีความรู้ความสามารถจนเป็นวิทยากรให้การอบรม ก็ยังต้องการได้รับการนิเทศในเรื่องเทคนิค
 วิธีสอน เป็นการแสดงว่าครูมีความต้องการและพร้อมที่จะพัฒนาความรู้ความสามารถ จึงเป็นหน้าที่
 ของผู้บริหารที่จะต้องดำเนินการให้มีการนิเทศภายในโรงเรียนอย่างเป็นระบบและสม่ำเสมอเพื่อเป็น
 การเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอน

การได้รับการนิเทศจากภายนอก ผลการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่ระบุว่าได้รับการนิเทศ
 แต่มีข้อน่าสังเกตว่ามีเพียงร้อยละ 56.25 ที่ได้รับการนิเทศ และอีกร้อยละ 43.75 ไม่ได้รับการ
 นิเทศ และส่วนใหญ่ได้รับการนิเทศจากศึกษานิเทศก์จังหวัดน้อยครั้ง ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับ
 วิเชียร นพพลกรัง (2532: 193) พบว่า ปัญหาการนิเทศคือ การได้รับการนิเทศจากศึกษานิเทศก์
 น้อยครั้ง และผู้บริหารโรงเรียนไม่ได้นิเทศภายในอย่างต่อเนื่อง และผลการวิจัยของ ชูลี ช่วยเอื้อ
 (2533: บทคัดย่อ) พบว่า ศึกษานิเทศก์ไม่สามารถทำหน้าที่ให้คำแนะนำช่วยเหลือครูได้ ผู้วิจัย
 เห็นว่า การที่โรงเรียนอนุบาลไม่ค่อยได้รับการนิเทศจากศึกษานิเทศก์ เนื่องจากว่าในการจัดประชุม
 อบรมที่เกี่ยวกับการปฐมวัยศึกษา ก็มักจะเชิญครูอนุบาลไปเป็นวิทยากร ซึ่งผลการวิจัยพบว่า
 ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีประสพการณ์ในการเข้าประชุมอบรมและเป็นวิทยากรถึงร้อยละ 94.87 และ
 82.05 ตามลำดับ จึงอาจเป็นไปได้ว่าบุคลากรในโรงเรียนอนุบาลได้รับการคาดหมายว่าเป็นผู้
 มีความรู้ความสามารถอยู่แล้ว ศึกษานิเทศก์จึงไม่ได้เข้าไปทำหน้าที่นิเทศการศึกษา ซึ่งขัดแย้งกับ
 ผลการวิจัยที่พบว่า ครูต้องการได้รับการนิเทศในเรื่องเทคนิคและวิธีสอน ผู้วิจัยมีความคิดเห็น
 ว่าการนิเทศจากภายนอกมีความสำคัญกับกระบวนการบริหารของโรงเรียน คือ ช่วยกระตุ้นให้ผู้บริหาร
 และครูเกิดความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงานมากยิ่งขึ้นและมีผลโดยตรงต่อคุณภาพผลผลิตของ
 โรงเรียน และจากการสัมภาษณ์ครู พบว่า การนิเทศที่ดีควรมีลักษณะร่วมกันปรึกษาหารือ
 ระหว่างผู้นิเทศและครูผู้สอน เพื่อแสดงแนวทางการปรับปรุงการสอนร่วมกัน ไม่ใช่การนิเทศแบบ
 ตรวจเยี่ยมหรือกำกับดูแลความเรียบร้อยของโรงเรียน เท่านั้น ผู้บริหารโรงเรียนจึงต้องดำเนินการ
 นิเทศภายในโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอโดยใช้กิจกรรมหลาย ๆ กิจกรรม และควรประสานกับหน่วยงาน
 ระดับสูงขึ้นไปในเรื่องให้มีการนิเทศจากภายนอกด้วย เพื่อเป็นการกระตุ้นครูให้มีความกระตือรือร้น
 ในการปฏิบัติงานอยู่เสมอ และสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอนที่เหมาะสม

7. งานประชุมอบรมทางวิชาการ

จากผลการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่โรงเรียนส่งครูเข้าประชุมอบรมทางวิชาการกับ
 หน่วยงานต้นสังกัด เรื่องที่อบรม คือ การใช้และการผลิตสื่อ การวัดและประเมินพัฒนาการเด็ก และ
 นำความรู้ที่ได้รับไปปรับปรุงการจัดกิจกรรมและประสพการณ์ โรงเรียนมีวิธีการติดตามและ
 ประเมินผลครูที่ได้รับการประชุมอบรมโดยการ สันทนา พูดคุย และสอบถาม นอกจากนี้ครูมีการ
 ศึกษาหาความรู้เพื่อเพิ่มพูนประสพการณ์ให้ตนเองด้วยการศึกษาหาความรู้จากเพื่อนครูทั้งในและ

นอกโรงเรียน ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับ เลิศลักษณ์ สุขแก้ว (2533: 136) พบว่า การเพิ่มพูนความรู้และทักษะให้กับครูผู้สอนชั้นอนุบาลศึกษา ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่จะปฏิบัติโดยจัดให้ครูเข้ารับการฝึกอบรม ผู้วิจัยเห็นว่า ในการส่งครูเข้ารับการประชุมอบรมนั้นมักจะเป็นบุคคลคนเดิม ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นหัวหน้าสายชั้นที่จะได้เข้ารับการอบรมโดยตรงเพื่อกลับมาทำหน้าที่เป็นวิทยากร และที่เสี่ยงให้การอบรมกับเพื่อนครูต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับปัญหาที่พบในการวิจัย คือ ครูไม่ได้เข้ารับการประชุมอบรมอย่างต่อเนื่อง(7) ขาดงบประมาณในการประชุมอบรม (5) และการประชุมที่จัดให้มีขึ้นไม่ตรงกับปัญหาและความต้องการ(4)ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ วิเชียร นพพลกรัง (2532:193) ปัญหาที่พบในการประชุมอบรมทางวิชาการ คือ ครูบางคนไม่ต้องการอบรม และไม่มีงบประมาณส่งครูเข้ารับการอบรมและงบประมาณในการจัดอบรมทางวิชาการ ผู้วิจัยเห็นว่า ปัญหาในเรื่องไม่ได้รับการประชุมอบรมอย่างต่อเนื่อง ผู้บริหารควรสำรวจสภาพการได้รับการประชุมอบรม ปัญหา และความต้องการของครูในโรงเรียนเพื่อที่จะได้จัดหมุนเวียนกันไปอบรมและให้ทุกคนได้อบรมอย่างต่อเนื่องในทุก 1-2 ปี และโรงเรียนอนุบาลควรจัดให้มีการประชุมอบรมภายในโรงเรียนเองโดยการเชิญวิทยากรจากภายนอก อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

ผลการวิจัยการติดตามประเมินผลการอบรมของผู้บริหาร ซึ่งส่วนใหญ่ให้สัมภาษณ์ว่า ใช้การสนทนา พูดคุย และสอบถาม ซึ่งวิธีการนี้เป็นการสะดวกและรวดเร็วในการสร้างขวัญกำลังใจให้ครูให้เห็นว่าผู้บริหารสนใจสอบถาม ผู้วิจัยขอให้ข้อเสนอแนะว่า ผู้บริหารควรให้ครูจัดทำเป็นรายงานสรุปผลการประชุมอบรม รวบรวมเอกสาร ภาพถ่าย และสื่อที่ได้รับจากการอบรมให้เป็นรูปเล่มหรือแฟ้มงาน ทุกครั้งที่กลับจากการประชุมอบรม จะทำให้ได้ประโยชน์หลายด้าน คือผู้บริหารรับทราบผลการประชุมอบรม และยังสามารถเผยแพร่ให้ผู้ที่ไม่ได้เข้ารับการอบรมได้ศึกษาต่อ และยังเป็นการรวบรวมผลงานของครูเมื่อต้องการทราบข้อมูลเกี่ยวกับการอบรม รายละเอียดต่างๆ จะทำให้ง่ายต่อการค้นคว้า การกำกับ นิเทศติดตามของผู้บริหาร ทำให้ผลของการประชุมอบรมทางวิชาการเป็นรูปธรรม มองเห็นภาพที่ชัดเจนก่อนที่จะนำไปเผยแพร่ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ มีข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ดังนี้

1. ผลการวิจัยที่พบว่าโรงเรียนขาดการวิเคราะห์หลักสูตรและขาดแหล่งความรู้และผู้ให้คำแนะนำอย่างมีประสิทธิภาพ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด และสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอควรประสานงานกับโรงเรียนร่วมกันจัดประชุมให้ความรู้และประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ของจังหวัด โดยการวิเคราะห์แนวการจัดประสบการณ์ของ สปช. ศึกษาทฤษฎีการเรียนรู้และทฤษฎีพัฒนาการ เพื่อปรับปรุงหรือพัฒนาแนวการจัดประสบการณ์ของ สปช.

และโรงเรียนจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ของโรงเรียน โดยการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียน นักเรียน วัฒนธรรม และชุมชน เพื่อปรับปรุงหรือพัฒนาแผนการจัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับโรงเรียน ชุมชน และสถานการณ์

2. ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนไม่มีแผนงานหรือโครงการที่ชัดเจน โรงเรียนควรกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ แผนงานและโครงการของการศึกษาปฐมวัยให้ชัดเจนไว้เป็นการเฉพาะในแผนปฏิบัติการของโรงเรียน

3. ผลการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่โรงเรียน อาคารเรียนและห้องเรียนไม่เพียงพอ ไม่มีสนามและเครื่องเล่นสำหรับเด็กปฐมวัยโดยเฉพาะ และเครื่องเล่นบางอย่างชำรุด จำนวนไม่เพียงพอ และวัสดุอุปกรณ์ในการจัดมุมกิจกรรมมีราคาแพง ขาดงบประมาณ โรงเรียนควรสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนเพื่อจัดหางบประมาณในการสร้างอาคาร สนามและเครื่องเล่น เพื่อเป็นการส่งเสริมการจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนให้เอื้อต่อการจัดกิจกรรมและประสบการณ์

4. ผลการวิจัยพบว่า จำนวนนักเรียนในชั้นเรียนมีมากเกินไป และจำนวนพี่เลี้ยงไม่เพียงพอกับความต้องการ สปช. ควรมีการกำหนดมาตรการจำกัดจำนวนนักเรียนให้ชัดเจนและให้เหมาะสม เพื่อยืดหลักการ นโยบายการจัดการศึกษาของโรงเรียนอนุบาล และควรจัดพี่เลี้ยงเด็กให้ทุกห้องเรียน และ สปช. ควรดำเนินการพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับปฐมวัยในทุกโรงเรียนในสังกัด สปช. ให้มีคุณภาพทัดเทียมกัน เพื่อกระจายให้นักเรียนมาเข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาอื่น ๆ ด้วย

5. ผลการวิจัยพบว่าโรงเรียนไม่มีการนำทรัพยากรในชุมชนหรือวัสดุเหลือใช้มาผลิตสื่อ โรงเรียนควรมีการสำรวจและจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งทรัพยากรทางวิชาการ เพื่อนำทรัพยากรในชุมชนมาบริหารงานวิชาการของโรงเรียนและให้มีการผลิตสื่อโดยใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นและวัสดุเหลือใช้มาใช้ผลิตสื่อ

6. ผลการวิจัยพบว่า ไม่มีการจัดห้องสมุดของเล่นสำหรับเด็กปฐมวัยโดยเฉพาะโรงเรียนควรจัดหางบประมาณจากภายนอกมาจัดทำห้องสมุดของเล่นและจัดให้มีการดำเนินกิจกรรมตรงตามวัตถุประสงค์

7. ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินการนิเทศภายในไม่เป็นระบบ และไม่ได้รับการนิเทศจากศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารควรจัดให้มีการนิเทศภายในอย่างเป็นระบบและควรประสานความร่วมมือกับศึกษานิเทศก์ทั้งจังหวัดและอำเภอให้มีการนิเทศอย่างสม่ำเสมอ

8. ผลการวิจัยพบว่า ครูไม่ได้เข้ารับการอบรมอย่างต่อเนื่อง โรงเรียนควรมีการสำรวจข้อมูล ระยะเวลาช่วงการได้รับการประชุมอบรม ความต้องการได้รับการประชุม เรื่องที่ต้องการอบรม เพื่อจะได้จัดส่งครูไปเข้ารับการอบรมได้ตรงกับความต้องการ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

1. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับ การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานอาคารสถานที่ของโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด

2. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับ การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัย ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

3. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับ ความต้องการได้รับการนิเทศจากศึกษานิเทศก์ของครูระดับปฐมวัยศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ